

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΓ' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308 | 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984 | ΑΡΙΘ. 20

== ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ==

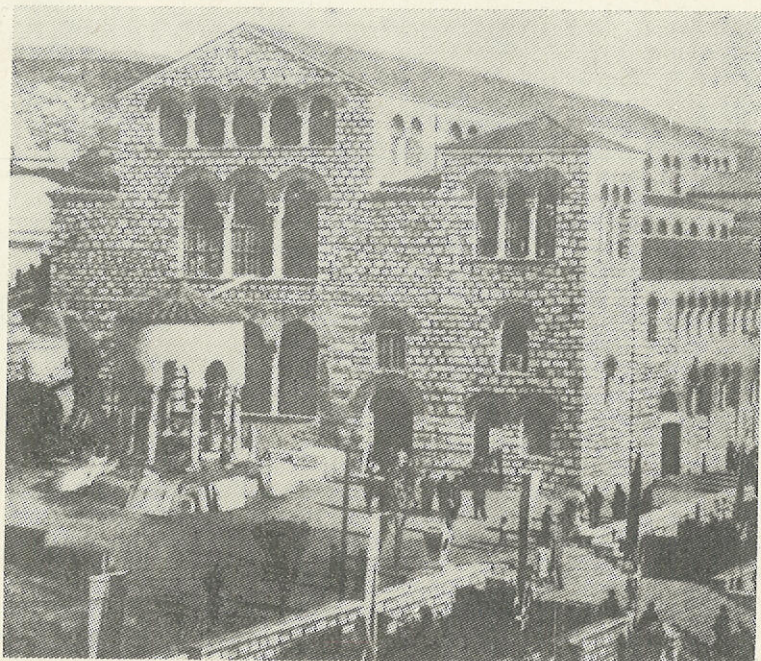
Ἡ πόλις τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ ἀξία τῆς Κλημεντείου Λειτουργίας. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ἀκάθιστος Ὕμνος. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Καθρεπτίδη, «Δόγμα» καὶ ζωή. — Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Ἡ τέχνη τῆς ἀγάπης. — π. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἀπειλή γιὰ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. — Βασ. Μουστάκη, Οἱ ἄθλοι τοῦ Σαμφών. — Ἐπικαιρα. — Φς, Τὸ βιβλίον. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἐφημερίους. — Νέσι συνταξιῶχοι τοῦ TAKE.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀναστασάκη Β,
Ζωγράφου. Τηλ. 77.87.978.

Ἡ ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἔντονα διατηρημένες βυζαντινὲς πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Κυρίαρχα μέλη καὶ σύμβολά της ὑψώνονται οἱ ἱστορημένοι ναοὶ της, οἱ δρόμοι, οἱ μνημεῖα καὶ οἱ νοσταλγίες μιᾶς ζωῆς γεμάτης εὐσέβεια, θαύματα καὶ ἀγιότητα, μὲ κυρίαρχη πάντοτε μορφή τὸν προστάτη της ἅγιον Δημήτριον καὶ τὸν θαυμάσιον, ἱστορικὸ ναὸ του.

Εἶναι ἔντονη καὶ καθημερινὴ σχεδὸν ἡ παρουσία τοῦ μεγάλου ὀπλίτη καὶ ἀθλητῆ στοῦ βίον τῶν Θεσσαλονικέων.

Γι' αὐτὸ γιορτὲς καὶ πανηγυρισμοὶ δίχως τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, μὲ τὶς πλούσιες δωρεές του στὴν ἱστορικὴ αὐτὴ πόλιν καὶ σ' ὅλοκληρον τὸν ἐλλαδικὸν χῶρον, δὲν νοοῦνται.

Ἐξχωριστὰ μὲ τὴν ἐπικείμενη συμπλήρωση 2.300 χρόνων ἀπὸ τὴν ἵδρυσιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ προσοχὴ τοῦ ἁγίου Δημητρίου στὴν πόλιν του τὴν ἐκφράζουν ἐκ βάθρων:

«Τὸν μέγαν ὀπλίτην καὶ ἀθλητὴν, τὸν στεφανηφόρον καὶ ἐν Μάρτυσι θαυμαστόν, τὸν λόγῃ τρωθέντα πλευρὰν ὡς ὁ Δεσπότης, Δημήτριον τὸν θεῖον, ὕμνοις τιμήσωμεν».

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΚΛΗΜΕΝΤΕΙΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ ὅτι δὲν ἀποκλείεται ἡ σύνδεση τῆς Κλημεντείου Θ. Λειτουργίας με κάποια τοπικὴ ἐκκλησία ὠδήγησε τὸν Ὁμότιμο Καθηγητὴ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Δημήτριο Πάλλα, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ θεολόγος, στὸ νὰ συγκρίνη ἀνασκαφικὰ—ἀρχαιολογικὰ δεδομένα με τὸ κείμενο τῆς ἀρχαίας αὐτῆς λειτουργίας καὶ νὰ διατυπώσῃ τὴν ἐνδιαφέρουσα ὑπόθεση, ὅτι ἡ λειτουργία αὐτῆ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἦταν πρὸ τῶν χρόνων τῆς εἰκονομαχίας ἢ λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰλλυρικοῦ, πού εἶχε ὡς πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκη¹²⁴. Ἡ ὑπόθεση αὐτῆ τοῦ Καθηγητοῦ Δ. Πάλλα ὑπεμνήσθη ἀπ' τὸν Καθηγητὴ Ἰ. Μ. Φουντούλη σὲ ὁμιλία του, πού ἐγινε στὶς 13 Μαρτίου 1983 στὸν Ἰ. Ναὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν τέλεση ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονα τῆς Θ. λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν»¹²⁵.

Ἡ Λειτουργία αὐτὴ ὀνομάσθηκε Κλημέντ(ε)ιος, διότι ὁ ἄγνωστος συμπληρῆτης τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», πού ἐνσωμάτωσε στὸ ἔργο αὐτὸ τὸ κείμενό της, χρησιμοποίησε τὸ ψευδώνυμο: «Κλήμης ἐπίσκοπος Ρώμης». Ἡ ἐνσωμάτωση αὐτὴ μᾶς διέσωσε ἀκριβῶς τὴ μορφή τῆς λειτουργίας τῆς Ἀντιοχείας στὸ τέλος τοῦ δ' αἰῶνος, χωρὶς προσθήκες, ἀφαιρέσεις ἢ διασκευές. Αὐτὸ θὰ συνέβαινε ἂν τὸ ἀρχικὸ αὐτὸ κείμενο κατὰ τὴν χρησιμοποίησή του στὴ θεία λατρεία δεχόταν τὶς ἀλλαγές, διαφοροποιήσεις καὶ ἀλληλοεπιδράσεις, πού συνιστοῦν τὴ λειτουργικὴ ἐξέλιξη. Αὐτὸ δὲν τὸ ἀπέφυγαν οἱ ἄλλες λειτουργίες. Ἡ λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἔμεινε ἀναλλοίωτη¹²⁶.

Παρὰ τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ Κλημέντειος λειτουργία ἦταν ἀγαπητὴ σὲ ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς καὶ πατέρες (λ.χ. στοὺς Πρόκλον, Λεόντιο Βυζάντιο, Νικόλαο Μεθώνης, ἅγιο Μάρκο Εὐγενικό), πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι δὲν διαδόθηκε ἀφ' ἐνὸς διότι ἦταν πολὺ ἐκτενής, ἐνῶ ἡ λειτουργικὴ ἐξέλιξη ὀδηγοῦσε σὲ πλεον εὐσύνοπτες λειτουργικὲς μορφές κι ἀφ' ἑτέρου διότι ὅπως ἐπεσήμανε ὁ β' κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐν Τρούλλῳ 692), σὲ μερικὲς ἀπ' τὶς «τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος διατάξεις... πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς Ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα

τῆς εὐσεβείας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα»¹²⁷.

Γενικὰ ὁ ἀντιαιρετικὸς ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας συνετέλεσε στὸ νὰ παραμερισθοῦν κείμενα με ὄχι κατὰ πάντα ἀκριβεῖς ἢ σαφεῖς ἐκφράσεις, πού μποροῦσαν νὰ ἐρμηνευθοῦν σύμφωνα πρὸς τὶς αἵρετικὲς ἀντιλήψεις. Οἱ ποιμαντικὲς ἀνάγκες ἐπέβαλλαν τὴν ἀποσαφήνιση ἢ ἀντικατάσταση τῶν παλαιότερων ἀμφιλόγων καὶ ἀμφιβόλων ἐκφράσεων με νέες ἀκριβεῖς διατυπώσεις.

Αὐτὰ ἐξηγοῦν γιὰ τὴν λειτουργικὰ τεμάχια τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ ἄλλα πῖθ εὐσύνοπτα, πού ἦταν διατυπωμένα με δογματικὴ ἀκρίβεια.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν αἶρει τὴ μεγάλη ἀξία τῆς Κλημεντείου λειτουργίας, ἢ ὅποια ἀξία συνίσταται στὸ ὅτι συμπληρῶνει με ἀξιόλογες λεπτομέρειες τὸ διάγραμμα τῆς ἀντιοχειανῆς λειτουργίας, τὸ ὁποῖο συνάγομε ἀπὸ πληροφορίες, πού εἶναι ἐγκατεσπαρμένες στὰ συγγράμματα τῶν Σύρων συγγραφέων τοῦ τετάρτου αἰῶνος κι ἰδίως τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου¹²⁸.

Ἡ μεγάλη ἔκταση τῆς Θ. Λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» μᾶς εἰσάγει θαυμάσια στὴν λειτουργικὴ πνευματικότητα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ στὸν κύκλο τῶν παραστάσεων τῶν πιστῶν. Ἀρκεῖ νὰ προσέχωμεν, ὥστε οἱ κάπως ἀσαφεῖς θεολογικὲς ἐκφράσεις νὰ κατανοοῦνται με τὸ ὀρθόδοξο περιεχόμενό τους, τὸ ὁποῖο, ἂν νοθεύθηκε κάπως σὲ μερικὰ σημεῖα τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», ὅπως τονίζει ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀντίθετα παρέμεινε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτρον ἀνόθευτο κατὰ τὴν παράθεση λειτουργικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖο στὰ οὐσιώδη σημεῖα του ἔχει διαχρονικὸ καὶ οἰκουμενικὸ χαρακτῆρα καὶ ἀπεικονίζει τὴν ἀρχαία λειτουργικὴ παράδοση¹²⁹.

127. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου. Οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι, ἔκδ. β', ἐν Ἀθήναις 1949, σ. 75.

128. Παναγιώτου Τρεμπέλα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 113.

129. Περισσότερα γιὰ τὴν Κλημέντεια λειτουργία ἰδὲ στὰ ἐξῆς: Παντελ. Ροδοπούλου, Ἡ ἀναφορὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Κλήμεντος, Θεσσαλονίκη 1959: Παν. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 109-113. Ἀμβροσίου Σταυρινοῦ, Αἱ ἀρχαῖοτάται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι τῶν κυριωτέρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σ. 97-129. Ἰωάννου Φουντούλη, Θεία λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», Κείμενα Λειτουργικῆς 13, Θεσσαλονίκη 1978. F. X. Brightman, μν. ἔ., σ. XVII ἔξ. F. X. Funk, Das achte Buch der Apostolischen Konstitutionen, Tübingen 1893. P. Drews, Untersuchungen über die sog. Klementinische Liturgie im 8. Buch der Apostolischen Konstitutionen I, Tübingen 1906. Lucien Deiss, Early sources of the liturgy, 1967, σ. 149-185.

124. D. I. Pallas, Monuments et Textes. Remarques sur la liturgie dans quelques basiliques paléochrétiennes de l'Illyricum oriental, ἐν Ἀθήναις 1980, σ. 112-114.

125. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἡ Θεία Λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», περιοδ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμῆς», ἀρ. τ. 699, Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 1984, σ. 12-21.

126. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 16.

ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ*

(Δ' ΣΤΑΣΙΣ)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

25. Η ΠΑΝΥΜΝΗΤΟΣ ΜΗΤΗΡ

«Ὁ πανύμνητε Μ ἤ τ ε ρ, ἡ τεκοῦσα τὸν πάντων ἁγίων ἁγιώτατον Λόγον...».

Μετὴν ἐπίκλησιν αὐτὴν πρὸς τὴν Παναγίαν ἐπισφραγίζεται ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. Ἐπικαλούμεθα Αὐτήν, πού ἤξιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ γίνῃ ἡ Μητέρα «ἡ τεκοῦσα τὸν πάντων ἁγίων ἁγιώτατον Λόγον» — τὸν Σωτήρᾶ μας Χριστόν, τὸν μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ — καὶ τὴν παρακαλούμεν νὰ δεχθῇ τὴν «π ρ ο σ φ ο ρ ἄ ν» τοῦ ὕμνου μας καὶ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ «ἀ π ὀ π ἄ σ η ς σ υ μ φ ο ρ ἄ ς».

Ὁμοιάζουν εἰς τὸ ἄκουσμα αἱ δύο λέξεις «προσφορά» καὶ «συφορά». Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἀπλῶς διὰ κάποιο ποιητικὸν σχῆμα (παρήχησιν ἢ παρονομασίαν). Αἱ δύο λέξεις ἀπηχοῦν ἱστορικὰ γεγονότα συνδεόμενα μετὰ τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον.

Ὅπως εἶναι γνωστὸν, ἡ Παναγία ἔσωσε τὴν Πόλιν ἀπὸ μίαν μεγάλην «σ υ μ φ ο ρ ἄ ν» ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν βαρβάρων. Καὶ ὁ εὐγνώμων ὀρθόδοξος λαὸς τῆς ΚΠόλεως τῆς ἀφιέρωσεν αὐτὸν τὸν Ὑμνον, ὡς εὐλαβῆ «π ρ ο σ φ ο ρ ἄ ν» πρὸς τὴν Ὑπέρομαχον Στρατηγόν, διὰ νὰ ψάλλῃ τὰ κλητήρια καὶ τὰ εὐχαριστήρια ἢ Πόλις, «ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεσπῶν» καὶ τῶν συμφορῶν ἐκείνων.

Καὶ ἡ ἐπίκλησις «Ὁ πανύμνητε Μ ἤ τ ε ρ» καὶ τὰ ἱστορικὰ αὐτὰ γεγονότα τονίζουσιν τὴν μητρικὴν σχέσιν τῆς Παναγίας πρὸς τὸν πιστὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ. Ἔχει δὲ μεγίστην σημασίαν αὐτὴ ἡ σχέσις μας πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

1. Λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι «ὁ ἀγαθὸς [Χριστὸς] καὶ οἱ ἀγαθίζοντες [χριστιανοὶ] ἐξ ἐνός [Πατρὸς] πάντες δι' ἡν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν» (Ἐβρ. 6' 11). Δηλ. ὁ ἐπουράνιος Θεὸς εἶναι πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' εἶναι καὶ δικὸς μας πατέρας· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς δὲν ἀπαξιοῖ νὰ μᾶς ὀνομάξῃ ἀδελφοὺς Του.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς συγκατα-

θαίνει νὰ μᾶς θεωρῇ ἀδελφοὺς Του, εἶναι ἐπόμενονον ὅτι καὶ ἡ Παναγία Μητέρα Του μᾶς θεωρεῖ παιδιὰ Τῆς — ὡς ἀδελφοὺς τοῦ μονογενοῦς Τῆς — καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μᾶς γίνεται ἡ μεγάλη τιμὴ νὰ τὴν ὀνομάζωμεν καὶ νὰ τὴν αἰσθανώμεθα ὡς Μητέρα· καὶ νὰ ἀπολαμβάνωμεν τὴν μητρικὴν Τῆς ἀγάπην καὶ στοργήν, ὡς «Προστασίαν τῶν χριστιανῶν ἀκαταίτητον (καὶ) μεστῆν πρὸς τὸν Ποιητὴν ἀμετάθετον...».

2. Εἶναι ὅμως καὶ ἐξ ἄλλης ἀπόψεως Μητέρα τῶν χριστιανῶν ἡ Παναγία. Διότι τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου Αὐτῆν ἐπέλεξεν ὡς δευτέραν Εὔαν, δηλ. δευτέραν προμήτορα τοῦ κόσμου εἰς τὴν «νέαν κτίσιν» τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ προελθούσαν.

Ἡ πρώτη, ἡ παλαιὰ κτίσις τῶν ἀνθρώπων, ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Εὔαν. Ἐκείνη ὅμως, ἡ πρώτη Εὔα, δὲν μετέδωκε μόνον τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἐξ αὐτῆς γεννηθέντας ἀπογόνους. Διότι ἡ δικὴ τῆς παράβασις καὶ παρακοὴ πρὸς τὸν Θεόν, ἡ πρώτη δηλ. διάπραξις τῆς ἁμαρτίας, ἔγενεν αἰτία, ὥστε «ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος» (Ρωμ. ε' 12. Πρὸλ. καὶ ια' 32 καὶ Γαλ. γ' 22).

Τώρα ἡ «ἐν Χριστῷ... καινὴ κτίσις» (Γαλ. σι' 15) ἀρχίζει μετὰ τὴν Παναγίαν ὡς δευτέραν Εὔαν, καὶ μετὰ τὴν τερραστίαν διαφορὰν ὅτι, ἀντὶ τῆς παρακοῆς τῆς Εὔας, ἡ Παναγία εἰσφέρει τὴν ἀπόλυτον ὑπακοὴν τῆς εἰς τὴν δουλίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ λέγει τὸ ἀνεπιφύλακτον ἐκείνο «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου». Ἀποδέχεται μετὰ τελείαν πίστιν τὸ πρωτόκουστον μυστήριον — ὅτι θὰ γεννηθῇ ὡς ἄνθρωπον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ συγχρόνως θὰ εἶναι «ν ὕ μ φ η ἄ ν ὕ μ φ ε υ τ ο ς ς» καὶ ἀειπάρθετος. Καὶ αὐτὴ ἡ τελεία ὑπακοὴ τῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γίνεται δεκτὴ ἀπὸ τὸν Ὑψιστον ὡς ἀντιπροσωπεύουσα μίαν νέαν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀποτελέσουν «ν ἑ α ν κ τ ί σ ι ν» καὶ «δ α σ ι λ ε ί α ν τ ο ὦ Θε ο ὦ», μετὰ γενάρχην τὸν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος «υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται». Καὶ «ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι» (Ἰω. α' 12) καὶ νὰ ἔχουν τὴν Παναγίαν ὡς μητέρα.

3. Ἀφοῦ ὅμως ἡ μητρότης τῆς Παναγίας, ὡς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἔγκειται εἰς τὸ στοιχεῖον τῆς τελείας ὑπακοῆς Τῆς πρὸς τὸν Θεόν (πού τὴν διαφορο-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 213 τοῦ ὑπ' ἀρ. 19 τεύχους.

ποιεί από την Εβαν και την παρουσιάζει ως αντίποδα εκείνης), είναι πλέον σαφές υπό ποίαν προϋπόθεση μπορούμε να τής απευθύνουμε το «*Ω πανύμνητε Μήτ ε ρ...*» και να ζητούμεν τὰς προσβείας Της. Δηλ. μόνον τὰ τέκνα τῆς ὑπακοῆς ἔχουν μητέρα τὴν Παναγίαν. «*Οχι ἀδιακρίτως και ἐξ ἴσου, παρήκοοι και ὑπήκοοι τοῦ Θεοῦ και τῶν ὄρων τῆς βασιλείας Του. Αἱ προσβείαι Της εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, υἱοθεσία και κάλυψις με τὸν μανδύαν τῆς μητρότητός Της, ὡστε νὰ λογισθῆ και εἰς ἡμᾶς συμμετοχὴ εἰς τὴν ἀξίαν τῆς δικῆς Της μητρικῆς και σωτηρίων διαστάσεων ὑπακοῆς.*»

Τῆς ἀπευθύνουμε πάλιν και πολλάκις τὴν εὐχὴν «*Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, φλάξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου.*» Μὴ λησμονώμεν ἕως ἐνα σχετικὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ «*ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, και οὐκ ἠθελήσατε!*» (Ματθ. γγ' 37).

Ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων τῆς ὄρνιθος καλύπτονται «*τὰ νοσσία ἐαυτῆς,*» και ὄχι τὰ ὀποιαδήποτε πτηνά. Καὶ ἡ Παναγία, σύμφωνα με τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ Κυρίου, διακρίνει ὡς δικὰ τῆς τέκνα ἕσους συντατίζουσι τὴν ζωὴν τους με τὸ θέλημα τοῦ Υἱοῦ Της. «*Οχι τοὺς ἄλλους, διὰ τοὺς ὀποιους ὁ Κύριος κάνει αὐτὴν τὴν ἀντιδιαστολήν «[Ἐγὼ μὲν] ἠθέλησα, [ἀλλὰ σεῖς] οὐκ ἠθελήσατε» νὰ Με δεχθῆτε και νὰ ἀνήκετε εἰς Ἐμέ.*»

Εἶθε νὰ ἐνταχθῶμεν και νὰ ἀνήκωμεν ὀριστικῶς εἰς τὴν ἐκλεκτὴν μερίδα τοῦ Χριστοῦ. Διὰ νὰ εἰμῆθα τέκνα Θεοῦ κατὰ χάριν. Καὶ τέκνα τῆς Παναγίας, ποὺ θὰ καλύπτῃ ἡ Πανύμνητος Μήτηρ με τὴν ὀσθηθεϊάν Της, τὴν μητρικὴν προστασίαν και τὰς προσβείας Της.

Ἐπίμετρον*

26. Ο ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

«*Χαῖρε Πανάμομε, ἡ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας σώσασα κόσμον.*»

Φοβερόν γεγονός ὁ κατακλυσμός ἐκεῖνος, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νῶε. Ἐφάνισε τοὺς ἀνθρώπους και κατέστρεψε γύρω των τὰ πάντα. Ἀνεπανόλητος ἡ τοιαύτη ἐκδήλωσις τῆς φοβερᾶς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. Καμμία πλημύρα, και καμμία ἄλλη θεομηγία, ἐξ ὅσων κατὰ καιροὺς συμβαίνουν, δὲν ἔχει τοιαύτας διαστάσεις και συνεπειάς.

Ὑπὸ ἄλλην ἐν τούτοις ὄψιν, ὄχι ὀλιγώτερον φοβερόν, ὁ κατακλυσμός ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τόπους και ἐποχάς. Πρόκειται περὶ τοῦ «*κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας.*» Εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ὁ ἱερός ὕμνος, ψάλλον πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον «*Ὁ δὲ ν ἡ κ υ ἡ σ α σ α ζ ω ἡ ς, χ α ἱ ρ ε Π α ν ἄ μ ω μ ε, ἡ κ α τ α κ λ υ σ μ ο ὀ τ ῆ ς ἁ μ α ρ τ ῖ α ς σ ὡ σ α σ α κ ὂ σ μ ο ν.*»

1. Περὶ τοῦ «*κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας*» ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος ἔγραψε «*φ ο β ε ρ ὄ ν τ ὸ ἐ μ π*

(*) Παρατίθεται ἐνδεικτικῶς, εἰς ἐπίμετρον τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν ὀμιλιῶν ἐπὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, και μία ὀμιλία ἀφορμωμένη ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Ἀκαθίστου (Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου).

π ε σ ε ἰ γ ε ἰ ς χ ε ἱ ρ α ς Θ ε ο ὀ ζ ὶ ν τ ο ς» (Ἐβρ. ι' 31). Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι και ὁ ἐπὶ τοῦ Νῶε κατακλυσμός τοῦ ὕδατος δὲν ἦτο ἄσχετος πρὸς τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀμαρτίας. Διότι εἶχε προηγηθῆ φοβερὰ ἠθικὴ παρεκτροπὴ τῶν ἀνθρώπων, διαφθορὰ και ἀκολασία, εἰς τοιαύτην ἔκτασιν, ὡστε ὁ Θεός εἶπεν «*οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας.*» Ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη (Γεν. στ' 3).

Ἀφοῦ δὲ παρήρχοντο τὰ ἔτη χωρὶς νὰ μεσολαθῆ μετάνοια και διόρθωσις — ἐν ὄψει μάλιστα και τῆς κατασκευαζομένης ὑπὸ τοῦ Νῶε Κιβωτοῦ, κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας και τῆς εἰρωνείας αὐτῶν ποὺ ἔβλεπον και παρακολουθοῦσαν τὸ ἔργον — «*εἶπεν ὁ Θεός· ἁ π α λ ε ἰ ψ ω τ ὸ ν ἄ ν θ ρ ω π ο ν, ὃν ἐποίησα, ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς... ὅτι μετεμελήθη ὅτι ἐποίησα αὐτοὺς*» (αὐτόθι: στίχ. 7).

Και ἐπηκολούθησεν ὁ κατακλυσμός και ὁ ὄλεθρος...

Τὸ τρομερὸν αὐτὸ κακὸν δὲν θὰ συνέβαινε, ἐὰν οἱ ἐξοκειλάντες ἀνθρώποι ἀνεχαιτίζοντο εἰς τὸν κατήφορον τῆς ἀμαρτίας των. Ἄλλ' αὐτοὶ ἐχλεύαζον τὸν Νῶε και ἔβλεπαν γελῶντες και ἀδιάφοροι τὴν ἐτοιμασίαν τῆς Κιβωτοῦ. «*Ἦσθιον, ἔπινον... ἄχρι τῆς ἡμέρας εἰσηλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, και ἡ λ θ ε γ ὸ κ α τ α κ λ υ σ μ ὸ ς και ἀπώλεσεν ἅπαντας,*» καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, ἀναφερόμενος εἰς τὰ γεγονότα αὐτὰ (Λουκ. ιζ' 27).

Τονίζει δ' ἐν συνεχείᾳ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ὅτι, ἐξ αἰτίας τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας, ὁ Θεός «*ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο... κ α τ α κ λ υ σ μ ὸ ν κ ὂ σ μ φ ἁ σ ε β ὶ ν ἐ π ἄ ξ α ς*» (Ἰ' Πέτρ. β' 5) «*ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγοι, τοῦτ' ἔστιν ὁ κ τ ὶ ψ υ χ α ἰ δ ἰ ε σ ὶ ὠ θ ἡ σ α ν!*» (Α' Πέτρ. γ' 20).

2. Ποῖον εἶναι τὸ μήνυμα πρὸς τὴν ἐποχὴν μας ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα; Εἶναι σαφές και πρόδηλον ὅτι: ἐφ' ὅσον, ὡς συνάγεται ἐκ τοιούτων συγκλονιστικῶν γεγονότων, «*ὁ λαληθεὶς λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἐγένετο βέβαιος*» και εἶναι ἱστορικῶς ἀδιάφυστος ὅτι «*πᾶσα παράδοσις και παρακοὴ ἔλαβεν ἐνδικὸν μισθοποδοσίαν,*» και αὐτοκρατορία: και λαοὶ και οἱ πολιτικαὶ αὐτῶν ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας, προσβάλλεται ἀδυσώπητον τὸ ἐρώτημα:

«*π ὶ ς ἡ μ ε ἰ ς ἐ κ ρ ε υ ξ ὸ μ ε θ α...!*»

Δυστυχῶς ἡ ἐποχὴ μας, και ἡ κοινωνία μας, παρουσιάζουν ἀνησυχητικὰ φαινόμενα ἠθικοῦ ἐκτραχηλισμοῦ και ἀρνήσεως και ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ και τοῦ Νόμου Του. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐκδηλώνεται ἐνδραφῆρον διὰ τὴν ἐμψυχον Κιβωτὸν τῆς σωτηρίας — τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ — ἀλλὰ και δάλλεται κα διασύρεται και χλευάζεται αὐτή. Καὶ ἡ θρησκευτικότης, και ἡ πίστις αὐτή, δέχεται ὀρθρωτικὰς ἐπιθέσεις... Πῶς ἄρά γε θὰ μείνῃ ὀρθιον τὸ οἰκοδόμημα τῆς νέας Βαβέλ τοῦ συγχρόνου κόσμου, ὅταν πλήττονται οὕτω τὰ πνευματικὰ και ἠθικὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας μας;

Τότε, ἐπὶ τοῦ Νῶε, ὅσοι ἐμείναν ἐξω τῆς Κιβωτοῦ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὴν σελίδα 236)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τῆ 214 σελίδα τοῦ προηγ. τεύχους)

Ἡ εἰσαγωγή τῆς περικοπῆς Μάρκ. ιε' 43 - ις' 8 στὴν τρίτη Κυριακὴ ἀπὸ τοῦ Πάσχα ὀφείλεται σὲ ἑορτολογικούς λόγους. Κατ' αὐτὴν ἐορτάζεται, κατὰ τὸ ἀνωτέρω Τυπικὸ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἡ «μνήμη τῶν δικαίων Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀρμαθαίας καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τῶν λοιπῶν μαθητριῶν τοῦ Κυρίου». Τὸ Συναξάριο τοῦ Πεντηκοσταρίου προσθέτει καὶ τὸ «νυκτερινὸ» μαθητῆ, τὸ Νικόδημο, καὶ ἐξειδικεύει τὴ μνήμη τῶν μαθητριῶν στὰς μυροφόρους γυναῖκας. Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὐτὴν, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ - Γεωργιανὸ Κανονάριο τοῦ Ζ' αἰῶνος, ἀρχικὰ διαβαζόταν ἡ περικοπὴ Ἰωάν. β' 1-11, ἡ διήγησις δηλαδὴ γιὰ τὸ θαῦμα τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας γάμο. Προφανῶς καὶ ἐδῶ ἔχουμε μιὰ μεταγενεστέρα ἀλλαγὴ στὰ θέματα τῶν Κυριακῶν καὶ στὶς περικοπὲς ποὺ διαβάζονται κατ' αὐτές, ἴσως μιὰ προσπάθεια ἀμέσου συνδέσεως τῶν δύο πρώτων Κυριακῶν τοῦ Πεντηκοσταρίου μὲ τὸ θέμα τοῦ Πάσχα, τὴ δημιουργία δηλαδὴ δυὸ μεθεόρτων Κυριακῶν. Ὁ Ἰωσήφ, ὁ Νικόδημος καὶ αἱ μυροφόροι προβάλλονται στὸ Συναξάριο καὶ στὴν ἀκολουθία τῆς Κυριακῆς αὐτῆς ὡς μάρτυρες τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ τώρα προτιμήθηκε ἡ περικοπὴ τοῦ Μάρκου ἀπὸ τὴν παράλληλη διήγησι τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὅπως θὰ ἦταν φυσικότερο; Ἴσως γιατί ἡ ἀφήγησις τοῦ Μάρκου εἶναι πῶς συνοπτικὴ (ἔστω καὶ ἂν δὲν μνημονεύεται ὁ Νικόδημος). Ἴσως καὶ γιατί ἀπὸ τὸν Ἰωάννη δὲν ἀναφέρονται αἱ μυροφόροι γυναῖκες, ἀλλὰ μόνον ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ.

Ἡ κατὰ συνέχειαν ἀνάγνωσις τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ποὺ ἀρχίζει τὴ Δευτέρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παρουσιάζεται συμπαγῆς καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεις μέχρι τὴν ΙΑ' Κυριακῆ. Ἀπὸ ἐκεῖ μέχρι τὴ ΙΣΤ' Κυριακῆ ἀρχίζει ἡ ἀνάγνωσις κατὰ τὶς καθημερινὲς τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου, ἐνῶ συνεχίζεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κατὰ Ματθαῖον μόνον κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὶς Κυριακὲς. Ἀκριβῶς τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς ἐβδομάδες τοῦ Λουκᾶ, ὅπου ἀπὸ τὴν ἀρχὴ (Δευτέρα μετὰ τὴν Κυριακὴ μετὰ τὴν Ὑψωσι) μέχρι τὴ ΙΒ' Κυριακῆ ἔχουμε συμπαγῆ ἐνότητα καὶ διαβάζεται συνεχῶς χωρὶς καμμιά ἐξαιρέσι τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο. Ἀπὸ τὴ Δευτέρα καὶ πάλι τῆς ΙΓ' ἐβδομάδος παρεμβάλλεται κατὰ τὶς καθημερινὲς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κατὰ Μάρκον ἀπὸ τὸ σημεῖο ποὺ σταμάτησε τὴν Παρασκευὴ τῆς ΙΣΤ' ἐβδομάδος τοῦ Ματθαίου (Μάρκ. η' 1-10), δηλαδὴ ἀπὸ τὸ Μάρκ. η' 11. Κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὶς Κυριακὲς ἀναγινώσκονται περικοπὲς τοῦ Λουκᾶ, ὅπως εἶδαμε νὰ γίνεται καὶ στὴν περίοδο τοῦ Ματθαίου. Τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρουστος ἔχει περικοπὴ ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον (κε' 31-41, τῆς μελλούσης κρίσεως), ὅπως καὶ τὸ

Σάββατο καὶ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς (Ματθ. ς' 1-13 καὶ Ματθ. ς' 14-21), ἐνῶ τὶς καθημερινὲς τῆς ἐβδομάδος τῆς Τυρινῆς (ἐκτὸς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς, ποὺ εἶναι λειτουργικὰ ἄπρακτες καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν ἀναγνώσματα — παλαιότερα ἐτελεῖτο Προηγουμένη καὶ γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουν ἀποστολικὸ καὶ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα) ἐπανέρχεται πάλι στὸ τέλος τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Γιατὶ τώρα ἔγιναν αὐτὲς οἱ παρεμβολὲς τοῦ κατὰ Μάρκον στὸ τέλος τῶν περιόδων τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ καὶ γιατί πάλι ἐπανέρχεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Λουκᾶ κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῆς Τυροφάγου; Εἶναι φανερὸ πῶς οἱ διευθετήσεις αὐτὲς ἔχουν σχέση μετὰ τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τὴ βαθμιαία δημιουργία προπαρασκευαστικῆς γι' αὐτὴν περιόδου. Θέλησαν δηλαδὴ νὰ μείνῃ ἡ περίοδος τῆς Τεσσαρακοστῆς ὡς περίοδος συνεχῶς ἀναγνώσεως τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου, ὅπως εἶναι στὰ σημερινὰ Εὐαγγελιστάριά μας. Ἀπὸ ἀρχαιότερα ὅμως Εὐαγγελιστάρια καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰ ὑμνογραφία τῶν Κυριακῶν τῶν Νηστειῶν καὶ τῶν ἐβδομάδων τοὺς γνωρίζουμε ὅτι καὶ κατ' αὐτὴ διαβαζόταν περικοπὲς ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Τεσσαρακοστὴ ἔχει εὐαγγέλια μόνον κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὶς Κυριακὲς, μετέφεραν τὴν κατὰ συνέχειαν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου στὶς περιόδους τοῦ κατὰ Ματθαῖον καὶ τοῦ κατὰ Λουκᾶν, προσπαθώντας νὰ ρυθμίσουν ἔτσι τὸ σύστημα τῶν περικοπῶν, ὥστε ἡ ἀφήγησις τοῦ πάθους κατὰ τοὺς δυὸ αὐτοὺς εὐαγγελιστῆς (Λουκᾶ καὶ Μάρκο) νὰ ἔλθῃ πρὶν ἀπὸ τὴν ἑναρξί τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς γιὰ νὰ τὴν προπαρασκευάζῃ. Ἔτσι κατὰ τὴ Μεγάλῃ Ἐβδομάδα οἱ περικοπὲς τοῦ πάθους καὶ τῶν γεγονότων ποὺ προηγούνται λαμβάνονται κατὰ συντριπτικὴ πλειοψηφία ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Ἰωάννου, τῶν αὐτοπτῶν τῶν γεγονότων εὐαγγελιστῶν, ποὺ τὰ σχετικὰ κεφάλαιά τους ἔμειναν ἐπίτηδες ἔξω ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἀνάγνωσι τῶν Εὐαγγελίων αὐτῶν κατὰ τὶς περιόδους τους. Ἔτσι μόνον κατ' ἐξαιρέσιν ἀναγινώσκονται κατὰ τὴ Μεγάλῃ Ἐβδομάδα περικοπὲς ἀπὸ τὸ Μάρκο καὶ τὸ Λουκᾶ. Ἐπὶ 32 εὐαγγελικῶν περικοπῶν, ποὺ διαβάζονται ἀπὸ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου μέχρι τὸ Μέγα Σάββατο, 15 ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, 11 ἀπὸ τὸ κατὰ Ἰωάννην καὶ μόνον ἀπὸ τρεῖς ἀπὸ τὸ κατὰ Μάρκον καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν. Ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐξ ἄλλου γιὰ τὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστὴ περίοδος καταρτίσθηκε μὲ τὴ μεταφορὰ δύο περικοπῶν τοῦ Λουκᾶ, ποὺ παλαιότερα ἀνήκαν στὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστὴ (τελώνου καὶ φαρισαίου - ἀσώτου), δύο περικοπῶν τοῦ Ματθαίου (μελλούσης κρίσεως - τυροφάγου), ἀκόμη καὶ τῆς Χανααίας, ποὺ διαβάζεται σχεδὸν πάντα πρὶν ἀπὸ τὴν ἑναρξί τοῦ Τριωδίου.

(Συνεχίζεται)

"ΔΟΓΜΑ,, ΚΑΙ ΖΩΗ

Του Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΚΑΘΗΡΕΠΤΙΔΗ
Ἱεροκλήρουκς Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν

Μία πολὺ βασικὴ ἔννοια γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἔννοια «δόγμα». Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργο τῶν Οἰκ. Συνόδων εἶναι ὅτι «ἐδογματίσαν». Διευκρίνωσαν δηλ. τὶς ἀλήθειες τῆς πίστεως, τὶς ἔδωσαν μορφή καὶ τὶς προφύλαξαν ἀπὸ παρερμηνείας καὶ νοθεύσεις.

Ἡ λέξις «δόγμα» σ' ἄλλους προκαλεῖ σεβασμὸ καὶ δέος καὶ ἄλλοι τὴν ἀκοῦν, σὺν κατὰ ξένο, αὐστηρό, ποὺ θέλει νὰ ἐπιβληθεῖ θεία. Τὸ δόγμα ὅμως εἶχε καὶ ἔχει θεμελιώδη σημασία γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Ἄς προσπαθήσουμε, λοιπόν, νὰ πλησιάσουμε τὴν ἔννοιά του, νὰ τὴν ξεκαθαρίσουμε καὶ νὰ δοῦμε τί σημαίνει: γιὰ τὴν χριστιανικὴ ὑπαρξή.

Τὸ δόγμα εἶναι: μιὰ ἀπόφαση σὲ θέματα πίστεως, ποὺ παίρνει ἡ Ἐκκλησία μὲ ὅλη τὴν συνείδηση τῆς εὐθύνης της καὶ μὲ ὀλόκληρο τὸ θάρρος τῆς αὐθεντίας της. Τὸ δόγμα εἶναι: ἡ κατάληξις μιᾶς μακρᾶς ἱστορίας χριστιανικῆς πείρας καὶ σκέψεως, ἀγῶνος καὶ πόνου ἀκόμη. Τὸ ὄργανο τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ διατυπώνει τὸ δόγμα εἶναι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ δόγματος προκύπτουν σοβαρὰ προβλήματα. Τὸ δόγμα εἶναι: μιὰ συγκεκριμένη καὶ ἀμετάβλητη πρόταση. Ἀλλὰ δὲν ἀντίκειται: κατὰ τέτοιο μὲ τὴν οὐσία τῆς θρησκείας, ποὺ εἶναι: κατὰ κατ' ἐξοχὴν ζωντανό; Τὸ δόγμα εἶναι: κατὰ ὀριστικὸ καὶ ἀπόλυτο. Ἀλλὰ δὲν ἀντίκειται: αὐτὸ μὲ τὴν οὐσία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ποὺ συνεχῶς μεταβάλλεται καὶ ἀναζητεῖ νέες μορφές; Τὸ δόγμα εἶναι: κατὰ ἀκριβὲς καὶ αὐστηρό. Δὲν ἔρχεται: ὅμως αὐτὸ σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Χριστιανισμό, ποὺ εἶναι: μιὰ θρησκεία τῆς ἐσωτερικότητος καὶ τῆς ἀγάπης; Τὸ δόγμα εἶναι: νόμος, «ὄρος πίστεως». Δὲν συγκρούεται: αὐτὸ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ θέλει: νὰ ὁδηγήσει τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος καὶ στὴν γενναϊότητα τῆς ἀγάπης;

Εἶναι ἐρωτήματα αὐτά, ποὺ γεννῶνται: ἔντονα στὸν σημερινὸ ἄνθρωπο, ποὺ δείχνει: προθυμία νὰ δεχθεῖ, θεωρητικὰ ἔστω, τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ —γιὰ τὴν ἀγάπη, τὴ δικαιοσύνη, τὴν εὐκρίνεια κ.λπ.— δυσανασχετᾷ ὅμως, ὅταν τοῦ μιλήσουμε γιὰ δόγματα. Ἀλλὰ ἕνας Χριστιανισμὸς χωρὶς δόγμα εἶναι: ἕνα σῶμα χωρὶς σκελετό.

Θὰ πρέπει: νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ τὴν «ἀποκάλυψη», τὴν φανέρωση τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸν Χριστὸ ὁ Θεός, ὁ γνωστὸς προηγουμένως, ὡς δημιουργὸς τοῦ κόσμου, μπαίνει: στὴν ἱστορία τῶν ἀνθρώπων, ζεῖ μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θέλει: νὰ μεταβάλλει: τὴν παλιὰ δημιουργία σὲ νέα, σὲ «καινὴ κτίση».

Αὐτὴ ἡ θεϊκὴ πραγματικότητα πηγάζει: ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ. Μόλις ὅμως εἰσέρχεται: στὸν κόσμον διαφοροποιεῖται. Πρέπει: νὰ μιλήσει: ὁ Θεὸς τὴν γλῶσσα τῶν ἀνθρώπων μιᾶς ὀρισμένης ἐποχῆς. Πρέπει: νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἄνθρωποι: προφήται - ἀπόστολοι. Καὶ καθέννας ἔχει: τὴν ἰδιομορφία του. Βέβαια, πάγω ἀπ' ὅλα ἐπικρατεῖ καὶ καταυθύνει: ἡ δύναμις τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Οἱ πρῶτοι: ἀχροατῆς δέχονται: ἅμεις τὸ Εὐαγγέλιο, πιστεύουν.

Ἀργότερα ὅμως ἀρχίζουν νὰ ρωτοῦν τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί. Θέλουν νὰ μποροῦν νὰ δώσουν λόγο καὶ στὸν ἑαυτὸ τους καὶ σ' ἐκείνους, ποὺ τοὺς ρωτοῦν, γι' αὐτὸ, ποὺ πιστεύουν.

Ἡ ἀποκάλυψη —τὸ περιεχόμενο τῆς πίστεως— εἶναι: κυρίως ὁ Ἰησοῦς Χριστός. «Ἐν αὐτῷ» ἀποκαλύπτεται: ὁ Πατὴρ γιὰ ὅλους ὅσους ἔχουν μάτια. Εὐαγγελίζεται: τὸν ἔρχομὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκει: τὸ δρόμο τῆς σωστῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ ἀρχίζει: ἡ νέα δημιουργία. Αὐτὸς εἶναι ὁ «νέος Ἀδάμ» καὶ συγχρόνως «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ». Κατέχει: τὸ κέντρο τῆς πίστεώς μας. Καὶ οἱ βασικότερες ἐρωτήσεις τῆς χριστιανικῆς σκέψεως εἶναι: Ποιὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Πῶς εἶναι; Ποιά σχέση ἔχει: μὲ τὸν Θεό; Ποιά μὲ τοὺς ἀνθρώπους; Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἀρχίζουν ἤδη στὸν Ἀπ. Παῦλο καὶ στὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη καὶ στὴν διαδρομὴ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας προχωροῦν σὲ πλήρη ἀνάπτυξη.

Στὸ ἐρώτημα, ἀκριβῶς, ἦταν ὁ Χριστὸς Θεός καὶ σὲ ποιά σχέση βρίσκεται: ἡ θεότητά Του μ' Ἐκείνον, ποὺ ὀνομάζει: ἡ Ἁγ. Γραφὴ Θεόν, ἀπάντησε ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸ δόγμα τὸ «τριαδικόν» καὶ εἶπε: ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ «Υἱὸς ὁ μονογενὴς» «Θεὸς ἐκ Θεοῦ». Στὸ ἐρώτημα, ἦταν ὁ Χριστὸς πραγματικὸς ἄνθρωπος, ἀπάντησε ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸ δόγμα τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειτα προέκυψαν τὰ ἐρωτήματα: Σὲ ποιά σχέση βρίσκεται: ἡ θεία μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση στὸ Χριστό; Πῶς πραγματοποιήθηκε ἡ ἔνωσις τῶν δύο φύσεων; Πῶς ἡ διάκρισις; Πῶς ὑπῆρξε; Πῶς ἔζησε;

Στὴν προσπάθεια νὰ δοθῇ ἡ ἀπάντησις ξεχώρισαν δύο τάσεις: Ἡ μία τῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, ποὺ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἔνωσις τῶν φύσεων κατέληγε: στὴν ἀπορρόφηση τῆς ἀνθρώπινης ἀπὸ τὴν θεία φύση στὸ Χριστό. Ἡ ἄλλη ἦταν τῆς σχολῆς τῆς Ἀντιόχειας. Ξεκινούσε ἀπὸ τὴν διάκρισις τῶν φύσεων καὶ κατέληγε: στὴν σχεδὸν μὴ πραγματικὴ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἀπάντησις ἔδωκε ἡ Σύνοδος τῆς Καλκηδόνας: «Ἐπόμενοι: τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσι, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκουμεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς... ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γυωριζόμενον...». Αὐτὴ ἡ ἀπόφασις εἶναι: ἕνα δόγμα. Τί μᾶς λέγει; Ὅτι οἱ δύο ἀντίθετες καὶ ἀντικρουόμενες τάσεις καταστρέφουν τὴν ἀλήθεια τῆς πραγματικότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι: πλανημένες. Ὅσα σωστὰ στοιχεῖα ἔχουν διατηροῦνται. Ὅτι κρατᾷ: τὶς δύο φύσεις ἐνωμένες εἶναι: τὸ «πρόσωπον». Γιὰτὶ οἱ δύο φύσεις εἶναι: ἐνωμένες χωρὶς νὰ συγχέονται: καὶ χωρὶς νὰ διακοροῦνται: στὸ ἕνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ὁδομὸς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζόμενη δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας τῆς φύσεως καὶ εἰς ἕν π ρ ὀ σ ω π ο ν καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διακορούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱόν

μονογενῆ, Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν...». Ἐνας εἶναι στὸν ὄπτιο ἀνήκει αὐτὴ ἡ ὑπαρξή. Ἐνα ἐγώ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Οἱ συνέπειες αὐτοῦ τοῦ δόγματος γιὰ τὴν χριστιανικὴ ὑπαρξὴ καὶ ζωὴ εἶναι πολὺ βασικές. Γιατὶ τὸ δόγμα αὐτὸ μᾶς τονίζει: ὅτι ὁ Χριστὸς ἀγίασε τὴν ἀνθρώπινη φύση, ποὺ «προσέλαβε» χωρὶς νὰ τὴν ἀπορροφήσει. Ἐτσι ἀγίασε «δυνάμει» ὀλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ὁ ἀγιασμός, λοιπόν, τοῦ κάθε πιστοῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς συνέπεια συμμορφώσεώς του σὲ ὀρισμένες ἠθικὰς ἐπιταγές, ἀλλὰ εἶναι ἀπόρροια τῆς νέας πραγματικότητος, ποὺ προκύπτει ἀπ' τὴν ἐνσωμάτωσή μας στὸ Χριστό. Αὐτὴ ἡ ἐνσωμάτωση, ποὺ πραγματώνεται μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» κάνει τὸ «δυνάμει» «ἐνεργεία» γιὰ τὸν καθένα πιστὸ χωριστά, ποὺ ἀγιάζεται «ἐν Χριστῷ» χωρὶς νὰ χάνει τὴν προσωπικότητά του.

Ἰσως διερωτηθοῦμε: Τί διαφωτίζεται μὲ αὐτά; Τί καταλαβαίνομε; Ἐνα κυρίως: Πόσο ἀδόλιγο καὶ ἀνεξερύνητο εἶναι τὸ μυστήριον. Εἶχαν προσπαθήσει πρὶν ἀπὸ τὴν Σύνοδο οἱ δύο σχολές, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιόχειας, νὰ ἐρμηνεύσουν μὲ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ τὸ μυστήριον. Κατέληξαν στὴν πλάνη. Καὶ στὴν αἵρεση. Τὸ δόγμα προφυλάσσει τὸ μυστήριον. Δὲν ἐρμηνεύει μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς. Εἶναι σὰν ἓνα φράγμα ἡρώω ἀπὸ μιὰ πηγὴ, ποὺ δοθεῖ νὰ μὴ σκορπίσει τὸ νερὸ τῆς. Ἐνα ἀτσάλινο τείχος, ποὺ περικλείει τὸ μυστήριον καὶ τὸ προφυλάσσει ἀπὸ τὴν διάλυση.

Πάντοτε στὰ μυστήρια τῆς πίστεως ὑπάρχουν στοιχεῖα, ποὺ δέχεται εὐκόλα ὁ ἄνθρωπος καὶ ἄλλα, ποὺ τοῦ φαίνονται ξένα καὶ θέλει νὰ τὰ ἀπορρίψει. Ὅταν κρατᾶ μόνον ὀρισμένα στοιχεῖα, ποὺ τὰ ἀναλύει μὲ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ, τὰ ἀναπτύσσει μονομερῶς καὶ τὰ υπερτονίζει, ὀδηγεῖται στὴν αἵρεση. Γιατὶ αἵρεση εἶναι ἀκριβῶς ἡ υπερβολικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἐπὶ μέρους εἰς ὅλον τοῦ ὅλου. Ἐνῶ τὸ δόγμα πολεμᾷ αὐτὴν τὴν τάση καὶ διατηρεῖ τὴν πληρότητα τοῦ μυστηρίου, τὸ ὅλον τῆς ἀλήθειας.

Ἐχει ὅμως τὸ δόγμα καμμία σχέση μὲ τὴν ζωὴ τοῦ πιστοῦ; Τὸ δόγμα μπορεῖ νὰ ἐπενεργήσει διαφορετικὰ στὴ ζωὴ τῶν διαφόρων ἀνθρώπων. Μερικοὶ δὲν ἀσχολοῦνται μ' αὐτό. Δέχονται τὴν ἀποκάλυψιν μὲ τὴν ἀπλή μορφὴ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκλικῆς διηγήσεως. Τὸ κέντρο θάρους γι' αὐτοὺς πέφτει στὴν πράξη. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι, ποὺ γι' αὐτοὺς καὶ αὐτὴ ἡ πίστη τίθεται ὑπὸ κρίσιν. Προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὴν νοητικὴ κατανόηση τοῦ περιεχομένου τῆς καὶ φυσικὰ φθάνουν καὶ σταματοῦν μπροστὰ στὸ δόγμα. Καὶ τότε αἰσθάνονται μιὰ ἐσωτερικὴ ἔνταση γιατί βλέπουν τὸ δόγμα, σὰν μιὰ καταπίεση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ἄν ὅμως εἶναι πιστοί, μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, θὰ καταλάβουν ὅτι μὲ τὸ δόγμα ὁμιλεῖ ἐκείνη ἡ αὐθεντία στὴν ὁποία ὁ Χριστὸς ἐμπιστεύθηκε τὴν ἀλήθειαν Του. Ὅμιλεῖ ἡ Ἐκκλησία.

«Ἀποκάλυψιν» δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς θέτει μιὰ ὑψηλὴ ἀλήθεια ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ παρατήρησιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀναγγέλλει μιὰ ἀλήθειαν, ἀναγγέλλει ποιὸς εἶναι καὶ ζητᾶ τὸ ναὶ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς, ζητᾶ τὴν λατρεία καὶ τὴν διακονίαν. Ἡ μόνη ἀνταπόκριση δηλ. στὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ὑπακοή. Ἡ μᾶλλον ἡ ἀγάπη μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος δέχεται τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ποὺ αὐτοαποκαλύπτεται. Βέβαια, ὅποιος ἔχει

περάσει στιγμὲς ἐσωτερικῆς κρίσεως ξέρει πόσο δύσκολο εἶναι κάτι τέτοιο. Ὅταν ὅμως τὸ ἐπιτύχει, τότε τὸ δόγμα, ποὺ μέχρι τότε φαίνονταν, σὰν ἓνας νόμος μὲ τὴν σκληρότητα ἐνὸς «λίθου», ποὺ «κλιμαῖ», μεταβάλλεται σὲ μιὰ τάξιν τοῦ πνεύματος, κατεύθυνση τοῦ αἰσθήματος, ἀνταπόκριση ἀγάπης. Γίνεται: φῶς, ποὺ φωτίζει τὸ βλέμμα. Καὶ τότε ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ παίρνει ὁ ἄνθρωπος τὰ κριτήρια γιὰ τὸ σωστὸ καὶ λανθασμένο, τὸ δυνατὸ καὶ τὸ ἀδύνατο, τὸ σπουδαῖο καὶ τὸ δευτερεύον, τὸ εὐγενικὸ καὶ τὸ κατώτερο.

Ἐτσι γίνεται μιὰ «ζύμωση» καὶ μιὰ «ἀνακαινίση» τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, ποὺ ἡ ἀλήθεια τὸν «ἐλευθερώνει» ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν στὸ ἀποσπασματικόν, τὸν κατευθύνει στὴν αὐθεντικότηταν τοῦ ὅλου, τὸν «συνσωματώνει» μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ θαυτέρο νόημα τοῦ δόγματος δηλ. δὲν εἶναι νὰ βοηθήσει τὸν ἄνθρωπον στὴν πρακτικὴν ζωὴν, ἀλλὰ νὰ ἐγγυηθεῖ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πληρότητα τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος δεχθεῖ τὴν ἀλήθειαν μὲ δέος καὶ ἐγγνωμοσύνην, τότε ἀλλοιώνεται «τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν» καὶ γίνεται ἱκανὸς καὶ γιὰ τὴν σωστὴν πράξιν.

Ἡ ἀλήθεια τῆς ἀποκαλύψεως, τῆς πίστεως δηλ. δὲν μᾶς δόθηκε γιὰ νὰ κάνουμε κάτι «μὲ αὐτὴν», ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν λατρεύουμε καὶ νὰ ζοῦμε «ἐν αὐτῇ». Βέβαια, πραγματικὰ νὰ τὴν λατρεύουμε καὶ νὰ τὴν ζοῦμε, ὄχι ἀπλῶς νὰ τὴν ἀκοῦμε καὶ νὰ τὴν διαβάσουμε. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκόλο. Ἀντίθετα. Εἶναι δύσκολο γιατί προχωρεῖ θαυτέρα ἀπ' ὅτι ἡ πράξιν μὲ τὴν συνήθη ἔγνοια. Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀλήθειας σημαίνει: μιὰ πράξιν, ὅμως πολὺ σιωπηλὴ καὶ πολὺ θαυτέρα. Εἶναι ἡ πράξιν, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀλλαγὴ τῆς σκέψεως, ἀπ' τὴν ἔντονη προσευχὴ, ἀπ' τὸ ὀλοκληρωτικὸ δόγμα στὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τὸ ζύμωμα μὲ τὴ χάριν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Ἐτσι μένει κανεὶς πιστὸς στὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ μέσα σ' ἓνα κόσμον, ποὺ ἡ ἀτμόσφαιρά του δὲν τὸν βοηθεῖ καθόλου γι' αὐτό. Μόνον ἔτσι μπορεῖ ὁ χριστιανὸς νὰ ζήσει, ἂν τὸ πνεῦμα του εἶναι ριζωμένο στὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ τοῦ ἐγγυᾶται τὸ δόγμα.

Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι τὸ φῶς γιὰ τὴν χριστιανικὴ ὑπαρξή. Εἶναι ὁ χώρος καὶ ἡ τάξιν μέσα στὰ ὁποῖα ζοῦμε. Ἡ ἀλήθεια προσέχει, προηγείται ἀπὸ κάθε σκοπὸ καὶ ἐπιδίωξιν. Ἀλλὰ μᾶς δίνει τὴν ἐγγύησιν πῶς, ὅταν χρειασθεῖ θὰ θεωρηθῶν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς καὶ θὰ ἐκπληρωθῶν σωστὰ οἱ σκοποὶ καὶ οἱ ἐπιδιώξεις μας.

Μέσα στὴ σύγχυση καὶ τὰ σκοτάδια τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι περιπλανῶνται χωρὶς κατεύθυνση καὶ χωρὶς σκοπὸ, ἂς κρατήσουμε τὴν ἀλήθειαν, ποὺ μᾶς ἐγγυᾶται τὸ δόγμα. Αὐτό, ποὺ σὰν ἱερὰ παρακαταθήκην διατηρεῖ ἡ Ἐκκλησία μας ἢ Ὁρθόδοξον ἀνόθευτον καὶ πληρὸς. Χωρὶς παραχαράξεις, παρερμηνείας, ἀλλοιώσεις. Εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ. Μόνον μέσα σ' αὐτὴν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος πραγματικὰ νὰ ζήσει: ὀλοκληρωμένα, σωστὰ καὶ μὲ νόημα.

Κι ἔτσι στὸ ἐρώτημα, τί σχέση ἔχει τὸ δόγμα μὲ τὴν ζωὴν, θὰ μπορούσαμε νὰ ἀπαντήσουμε: Ὅτι τὸ πότισμα τοῦ δέντρον μὲ τὸν καρπὸ. Ὅταν τὸ δέντρο ποτισθεῖ σωστὰ, θὰ ὀρμήσουν οἱ καρποί. Ὅταν ὁ χριστιανὸς ποτισθεῖ μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐνσωματωθεῖ μὲ τὸν Χριστό, θὰ γίνῃ «καινὴ κτίσις». Καὶ ἀπὸ τὴν καινὴ κτίσιθ θὰ ἔλθῃ ἡ καινὴ πράξιν καὶ ἡ «καινὴ ζωὴ».

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

‘Η τέχνη τῆς ἀγάπης

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Μαθητεία καὶ ἀσκήση διὰ βίου

Σὲ προηγούμενο σημείωμά μας ἀναφερθήκαμε σὲ ἐπιστράτευση δυνάμεων ποὺ θὰ τελεσφορήσουν στὴ στοιχειοθέτηση ἀπὸ μέρους μας τῆς «στάσεως φιλοξενίας», ἔκφραση καὶ καρπὸ τῶν στάσεων ὑποδοχῆς καὶ ἀγάπης. Λέγαμε μάλιστα ὅτι οἱ στάσεις αὐτὲς ἀπαιτοῦν μὴ ἐξ ἀσκησῆς ὑπὸ ἐπίβλεψη ἢ ἐποπτεία γιὰ νὰ εἶναι ἐγγυημένη ἢ ὀρθὴ ἀσκήση καὶ ἐφαρμογὴ τους. Αὐτὴ πάλι: ἢ

Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σῦρος. Χεῖρ Β. Λέπουρα*.

Ἡρωτήθη τί εἶναι καρδιά ἐλεήμων; Καὶ εἶπε. Καρδιά ἐλεήμων εἶναι καθὼς καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ἤγουν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντός κτίσματος». (Λόγος ΠΑ', σ. 270).

ἐξάσκηση προϋποθέτει μὴ μὲθοδο, τὸ πῶς θὰ γίνει. Στὴ ροὴ τοῦ λόγου, ἐντελῶς συνειρμικά, μᾶς ἔρχεται στὸ νοῦ ἢ φράση τοῦ Μ. Βασιλείου ἀπὸ τοὺς Ὀρους κατὰ πλάτος (δ', PG 31, 908 B):

«Ὅτι μὲν γὰρ χορὴ ἀγαπᾶν ἀκηκόαμεν, πῶς δ' ἂν τοῦτο κατορθωθεῖ μαθεῖν ἐπιζητοῦμεν».

(Ἔχουμε ἀκουστὰ ὅτι πρέπει ν' ἀγαπάμε, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ μάθουμε πῶς εἶναι δυνατό νὰ τὸ κατορθώσουμε).

Ὁ μέγας αὐτὸς σοφὸς ἱεράρχης καὶ παιδαγωγὸς θέτει μ' ἓναν κείριον τρόπο τὸ ὄλο ζήτημα τῆς μαθητείας καὶ τῆς ἀσκήσεως στὴν ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη φαίνεται νὰ εἶναι κατόρθωμα. Μόνο ποὺ δὲν κατορθώνεται ἅπαξ διὰ παντός, εἶναι ἀσκήση διὰ βίου· δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φοράν· εἶναι ἔργο ποὺ «παίξεται» σὲ πολλὰς «ἐποχὰς» καὶ ἄπειρα «ἐπεισόδια», ποὺ ἀρχίζει κάποτε καὶ δὲν τελειώνει ποτέ· εἶναι ἔργο γιὰ ὅλες τίς ἐποχὰς καὶ φάσεις τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ συνεχίζεται ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Εἶναι γυμνασία μὲ ποικίλα γυμνάσματα καὶ ἀσκήσεις, ἐμπειρίες καὶ ἐνεργήματα, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε καὶ τὸν «ἐμπειρικό - ἐνεργητικό» ὄρισμό τῆς ἀγάπης ποὺ ἔχουμε δώσει. Δὲν εἶναι, δηλαδὴ, κάτι αὐτονόητο, κάτι τὸ φυσικό, γι' αὐτὸ ἄλλωστε μιλήσαμε γιὰ ἐπιστράτευση ποικίλων δυνάμεων.

Ἡ συμβολὴ τῶν πατέρων τῆς ἐρήμου: Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σῦρος

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, γινώστες ὄλων αὐτῶν τῶν δυσκολιῶν μᾶς δείχνουν τὴν «καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν» στοιχοῦντες στὸ παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α' Κορινθίους 16' 31). Τὸ πᾶν Πατέρα θὰ ἐπιλέξουμε γιὰ «ὁδοδείκτη» εἶναι ἀσήμαντο στατιστικῶς θέμα. Ὁ κάθε Πατὴρ εἶναι: στὴ γλώσσα τῆς στατιστικῆς ἐπιστήμης «τυχαῖον» μὲν, μεγάλης ὁμῶς καὶ ὄχι· ἀνευ ἀξίας «δείγμα». Ὅτι δὴποτε καὶ νὰ βροῦμε στὸν «Θησαυρὸ» τῶν Πατέρων ἀναφορικὰ μὲ τὸ μέγα θέμα τῆς ἀγάπης εἶναι εὐρημα¹.

Θελήσαμε, λοιπόν, μὲ ἓνα τέτοιο «εὐρημα» νὰ δείξουμε αὐτὸν τὸν «ὑπέροχο ὁρῶμο» τῆς ἀγάπης, ἐραυσιμένον ἀπὸ τοὺς Ἀσκητικὸς Λόγους τοῦ ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σῦ-

οὐκ ἐν δρόμοις ποιμαντικῆς διακονίας

ρου. Τὸ σημερινό μας σημεῖωμα θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἐπιγράψαμε: ἄ σ κ η σ η ἐ ν ἄ γ ἄ π η σίς διαπροσωπικὲς σχέσεις.

Διαλέξαμε ἐπίτηδες ἕνα κατ' ἐξοχήν νηπιτικό, μυστικό συγγραφέα, ἕναν ἐρημίτη καὶ ἀποτραβηγμένο ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια ἀσκητή, πού ἔζησε τὸν Ζ' μ.Χ. αἰώνα καὶ

γιὰ ἕνα πολὺ μικρὸ διάστημα διετέλεσε μάλιστα καὶ ἐπίσκοπος Νινευῆ, γιὰ νὰ φανερωθεῖ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ πόσο κοντὰ μας βρίσκονται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, πού συχνὰ ἔχουν διαβληθεῖ ὡς ἀπόκοσμοι καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τίς ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα του².

Ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος συζευγνύει τὴν «ἀναχώρησιν» ἀπὸ τὸν κόσμον μὲ τὴν «περιχώρησιν» τοῦ κόσμου. Ζεῖ μοναχικὸς αὐτὸς ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων, εἶναι ὅμως μαζί μὲ τοὺς ἄλλους μέσα στὴ μοναχία του (πρόβλ. «πάντων χωρισθεὶς καὶ πᾶσι συνηρμοσμένος»). Ἄσκει τὴν «τέχνη τῆς ἀγάπης»³, ὅπως μᾶς λέγει ὁ μεταφραστὴς του στὰ γαλλικά, γάλλος «ποιητὴς», ὀρθόδοξος Jacques Touraille (σ. 49, 51), μᾶς ἀγάπης πού ἐκτείνεται σὲ ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ ἀκόμα καὶ στοὺς δαίμονες⁴.

1. Προκαταρκτικὰ θέματα

Οἱ διδαχὲς του εἶναι ἰδιαίτερα καθοδηγητικὲς στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὀφείλουμε νὰ εἰσερχόμαστε σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ρυθμίζουμε τίς διαπροσωπικὲς μας σχέσεις, ὅταν μάλιστα ἀσκοῦμε ὑπεύθυνα σ υ μ β ο υ λ ε υ τ ι κ ῆ ἀγωγή μαζί τους.

Πόσες φορές δὲν ἐρχόμαστε σὲ ἐπαφή μὲ τὸν ἄλλο σὰν ὁ πλησίον μας νὰ ἦταν μιὰ ἐξαυλωμένη ὑπαρξὴ ἀγνωόντας τὴν σωματικὴ του ὑπόσταση καὶ κατάστασιν τῆς δεδομένης στιγμῆς. Φροντίζουμε μάλιστα, χωρὶς οὔτε νὰν νὰ προλάβει ἐκεῖνος νὰ πάρει ἀνάσα, ἐμεῖς, ἀπνευστί, νὰ τοῦ μεταδώσουμε ὅλα τὰ «ψυχωφέλιμα», σὰν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἦταν μόνο ψυχή. Ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ, ἐμπειρὸς «ξενοδόχος» τῆς ἐρήμου μᾶς συμβουλεύει:

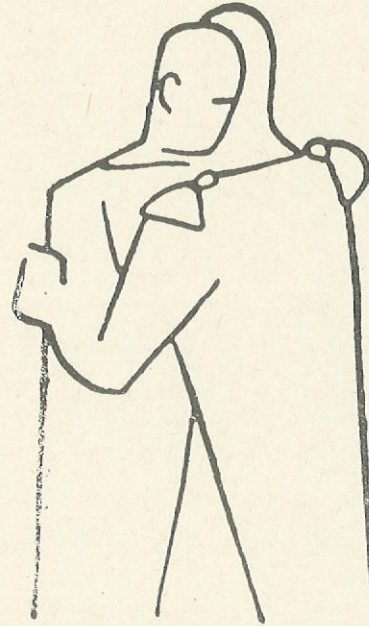
«Ὅταν θέλεις νὰ συμβουλευθεῖς κάποιον σὲ καλὸ, πρῶτον ἀ ν ἄ π α υ σ ο ν αὐτὸν σ ω μ α τ ι κ ῶ ς καὶ τ ἰ μ η σ ῆ τ ο ν μ ἔ λ ὀ γ ο ἄ γ ἄ π η ς· γιὰτὶ τίποτε ἄλλο δὲν

πεῖθει τόσο τὸν ἄνθρωπο, ὥστε νὰ μεταβάλει ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν κακία σὴν ἀρετή, ὅσο ἡ τιμὴ τὴν ὁποία βλέπει ἀπὸ σένα» (Δόγος ΟΓ' σ. 256).

Ἡ σωματικὴ ἀνάπαυση τοῦ πλησίον μαζί μὲ τὸν τιμητικὸ λόγον ἀγάπης πού προφέρουμε πρὸς αὐτὸν συνιστοῦν τίς ἐστίες μᾶς «ἐλλείψεως» (γεωμετρικοῦ ἐλλειπτικοῦ κύκλου), πού κατορθώνουν τελικὰ νὰ γράψουν ἕνα πλήρη κύκλο μὲ οὐσιαστικὸ κέντρο τὸν Κύριον τῆς ἀγάπης καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν προσώπων⁵.

2. Δεῖγμα μεγάλης ἀξίας

Στὴ συνέχεια ἂς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσουμε ἕνα μακρότερο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ε' Λόγον του (σ. 28-29), τὸ ὁποῖο καὶ θὰ «σχολιάσουμε» ἀκολουθῶς, ὅχι τόσο γιὰτὶ ὁ λόγος τοῦ ἀββᾶ Ἰσαὰκ ἔχει ἀνάγκη τῶν δικῶν μας σχολίων — ἐδῶ τὰ σχόλια σταματοῦν ὅπως λέγει καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Σταυρονικήτα π. Βασίλειος— ὅσο γιὰ νὰ δεῖξουμε τὴ δικὴ μας προσπάθεια γιὰ μιὰ

πρῶτη «συλλαβιστὴ» ἀνάγνωσιν τοῦ κειμένου καὶ ἕνα τρόπο πού μᾶς διευκόλυνε στὴν κατανόησίν του ὅταν τὸ πρωτοδιαβάσαμε.

«Ἀνάγκασον σεαυτὸν, ἵνα, ὅταν ἀπαντήσῃς τὸν πλησίον σου, τιμῆσῃς αὐτὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ, καὶ φίλησον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας

αὐτοῦ, καὶ κράτησον αὐτὰς πολλάκις μετὰ πολλῆς τιμῆς, καὶ θέσον αὐτὰς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἐπαίνεσον αὐτὸν ἀκόμη καὶ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει καί, ὅταν χωρισθῇ ἀπὸ σοῦ, εἶπε δι' αὐτὸν ὅ,τι καλὸν καὶ τίμιον καθότι διὰ τῶν τοιούτων σου τρόπων ἔλκει αὐτὸν εἰς τὸ καλόν, καὶ ἀναγκάζεις αὐτὸν νὰ σ' ἐντιθέσῃται διὰ τὸν ὁποῖον ἔκαμες εἰς αὐτὸν χαιρεισιμόν, καὶ σπεύρεις εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σπέρματα ἀρετῆς.

Σὺ δὲ ἐκ τοῦ τοιούτου σου καλοῦ τρόπου συνηθίζεις καὶ ἀποκτῶς τύπον καλόν, καὶ πολλὴν ταπεινώσιν καὶ ἄνευ κόπου κατορθοῖς μεγάλας ἀρετὰς· ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ αὐτὸς ὁ πλησίον σου ἐὰν ἔχη τι ἐλάττωμα, οὕτω τιμώμενος παρὰ σοῦ, ἐνκόλως δέχεται παρὰ σοῦ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, ἐντροπέμενός διὰ τὴν ὁποίαν προσέφερες εἰς αὐτὸν τιμὴν.

Τοῦτον τὸν τρόπον διατήρησον πάντοτε, τὸ νὰ γλυκοχαιρεῖς καὶ νὰ τιμᾷς πάντας, καὶ μὴ παρακινήσῃς τινὰ εἰς θυμόν, ἢ φθονήσῃς, ἢ

ἀποστραφῆς, μήτε δι' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν πίστιν, μήτε διὰ τὰ κακὰ αὐτοῦ ἔργα· ἀλλὰ προσυλάτου, καὶ μὴ ἐλέγξῃς τινὰ, μήτε νὰ μεμφθῆς διὰ κανὲν πρᾶγμα· καθότι ἔχομεν πάντες εἰς τοὺς οὐρανούς κριτὴν, ὅστις δὲν ἀποβλέπει εἰς πρόσωπα.

Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ ἐπιστρέψῃς τὸν πλησίον σου εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, λυπήσου δι' αὐτὸν, καὶ μετὰ δακρῶν ἀγάπης εἶπε εἰς αὐτὸν ἕνα, ἢ δύο μόνον λόγους, χωρὶς νὰ ἐξαφθῆς καὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ἵνα μὴ ἴδῃ εἰς σέ σημεῖον ἔχθρας· διότι ἡ ἀγάπη δὲν ἠξεύρει νὰ θυμῶνῃ, οὔτε νὰ παροξύνῃται, οὔτε νὰ μέμφηται τινὰ με πάθος.

Ἡ ταπεινώσις εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γνώσεως, ἥτις γεννᾶται ἐκ καθαρῶς συνειδήσεως· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, εἰς ὃν πρόκειται ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· Ἀμήν).

* Οἱ πηγὲς τῆς εἰκονογραφίσεως τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: Δημητρίου Στανιλοάε (Πρωτοπρεσβυτέρου), Προσευχὴ — Ἐλευθερία — Ἀγιότητα, Ἀθήνα, Ἔκδ. «Λειμών», 1980, σ. 16· Καινὴ Διαθήκη, σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση, ἔκδοση τῆς «Βιβλικῆς Ἐταιρίας», Ἀθήνα 1975, σ. 251, 534, 183· σῆμα ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ προγράμματος τοῦ διεθνoῦς συμποσίου ποιμαντικῆς φροντίδος καὶ συμβουλευτικῆς με θέμα: ἡ τόλμη τῆς ἐλευθερίας, πού ἔγινε στὸ Ἐδιμβούργο 8 μετὰ 15 Αὐγούστου 1979.

1. Ἐδῶ κάνουμε ὑπαινιγμὸ στὸν Ἐνωσιολογικὸ θησαυρὸ τῆς ἐλληνικῆς γραμματείας, πού συντάσσεται ὑπὸ τὸν Καθηγητὴ Ἡλία Βουλγαράκη. Βλ. τεύχος μετὰ τὴν περιγραφὴ τῆς ἔρευνας, τῆ σημερινῆς κατάστασις (Ἀθήνα 1982) καὶ δεῦγμα ἐργασίας ἀπὸ τὸν κύκλο ἐνοσιῶν (ἀγάπη), «ἐλεησύνη» «φιλανθρωπία» (σ. 20-46). Χρήσιμη ἐπίσης εἶναι ἡ ἀναδρομὴ στὸ συστηματικὸ ἰδεολογικὸ εὐρετήριο (στὰ λήμματα «ἀγάπη», «φιλαλληλία») τῶν δύο — ἀναμένεται καὶ τρίτος — τόμων τῆς Κοινωνικῆς διδασκαλίας Ἑλλήνων πατέρων: κείμενα, πού ἀποθησαύρισε ὁ Ν.Θ. Μπουγάτσος καὶ ἐκδίδει ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» (Ἀθήνα 1980, 1982).

2. «Ἡ ἀσκητικὴ μόνωση ἔχει ἕνα ἀθθεντικὸ κοινωνικὸ περιεχόμενον πού μπορεῖ νὰ διδάξῃ πολλὰ στὸν σύγχρονον ἄνθρωπο πού ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκπαιδευθῇ στὴν ἀδελφοφρονήσει!» παρατηρεῖ ὁ Καθηγητὴς Ἰωάννης Κορναράκης στὸ κεφάλαιο: Ἡ κοινωνικὴ φύσις τῆς ἀσκητικῆς ἡσυχίας, τοῦ μελετήματός του γιὰ τὸν Ἰσαὰκ τὸν Σύρο, Ἀνταύγειες τῆς πατερικῆς ἐρήμου μέσα στὸ σύγχρονον κόσμον, Θεσσαλονίκη, Ἔκδ. Π. Πουρνάρα, 1972, σ. 43.

3. Στὴν «Τέχνη τῆς Ἀγάπης» ἔχει ἀφιερῶσει ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία του καὶ ὁ Ἐριχ Φρόμ (1900-1980). Στὸ δοκίμιον αὐτό,

γραμμμένο τὸ 1956 — σὲ ἐλληνικὴ μετάφραση κυκλοφόρησε ἀπὸ τὴς Ἔκδ. Μπουκουμάνη, Ἀθήνα 1978, 152 σ., ὁ Ἐριχ Φρόμ προσεγγίζει πολυδιάστατα καὶ σ' ὅλη τῆς τὴν ἔκτασι τὴν Ἀγάπην. Οἱ ἰδέες του ἀποτελοῦν μιὰ γέφυρα καὶ μποροῦν νὰ φανοῦν πολὺ χρήσιμες στὴ διάβασή μας πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου.

4. Πρόκειται γιὰ τὴν ἔκδοση: Isaac le Syrien, Oeuvres spirituelles, στὴ σειρά «Théophanie», τῶν Ἔκδ. Desclée De Brouwer 1981, 508 σ., μετὰ προλεγόμενα τοῦ Olivier Clément, εἰσαγωγὴ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μ. Σταυρονικήτα Ἀρχιμ. Βασιλείου, πρόλογο καὶ σημειώσεις τοῦ Jacques Touraille. Ἡ εἰσαγωγὴ εἶναι ἡ σὲ γαλλικὴ μετάφρασις μελέτη τοῦ π. Βασιλείου: Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, ἕνα πλησίασμα στὸν κόσμον του, τῶν Ἔκδ. «Δόμος», Ἀθήνα 1981, 48 σ.

Ἡ γαλλικὴ ἔκδοση στηρίχθηκε στὴν ἐλληνικὴ ἔκδοση, τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικὰ, πού εἶναι μετάφρασις στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ ἀπὸ τὴν συριακὴν γλῶσσα. Ἐκδόθηκε στὴ Λειψία τὸ 1770 καὶ ἀνατυπώθηκε ἀπὸ τὸ Χ. Σπανὸ στὴν Ἀθήνα τὸ 1895. Κυκλοφορεῖ καὶ ἀπὸ τὴς Ἔκδ. Ρηγοπούλου στὴ Θεσσαλονίκη. Οἱ ἀσκητικοὶ λόγοι κυκλοφοροῦν καὶ στὴν καθαρῶς ἀπὸ τὴς Ἔκδ. «Ἀστέρος», Ἀθήνα 1961, 352 σ. Τὰ κείμενα πού παραθέτω προέρχονται ἀπὸ τὴν τελευταία αὐτὴ ἔκδοση.

5. Χαρακτηριστικὸ δεῖγμα σύγχρονης ἀνάλογης πρακτικῆς συναντοῦμε στὴ συμπεριφορὰ τοῦ παπα-Σάββα τοῦ Πνευματικοῦ ἀναφορικὰ μετὰ τὴν ἀτμόσφαιρα «ἀναπαύσεως» κατὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν προσερχομένων στὴν ἱ. Ἐξομολόγησι. Βλ. στὸ ὁμώνυμον βιβλίον τοῦ Ἀρχιμ. Χερουβείμ ἀπὸ τὴς Ἔκδ. Ἱ. Μ. Παρακλήτου, Ὁρωπὸς Ἀττικῆς 31979, σ. 60-61.

ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ*

Του π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλοσ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Βλέπε: λοιπόν κανείς καθαρά τὴν τεχνικὴ τοῦ ἐλέγχου τῆς ψυχῆς: γὰ κάνει τὸν τρόπο γὰ βασιλεύει, γὰ κάνει συνέχεια τὸ θῦμα γὰ αἰσθάνεται ὅτι κάνει λάθος, ὅτι ὅτι: κι ἂν κάνει θὰ κάνει λάθος καὶ θὰ τιμωρηθεῖ. Μὴ ξερόντας πλέον τί εἶναι σωστό καὶ τί λάθος, θὰ κάνει τυφλά, βιολογικά πλέον αὐτὸ πού τοῦ ἐπιβάλλεται. Χάνει δηλαδή ἐντελῶς τὴ δυνατότητα προσωπικῆς σκέψεως καὶ κρίσεως. Γι' αὐτὸ λέμε πῶς οἱ αἱρέσεις αὐτὲς ἀπειλοῦν τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Μία ἄλλη ἀρχὴ στὴν ὁποία στηρίζεται ἡ πλύσι: ἐγκεφάλου μὲ θάσι τὰ δεδομένα τῆς νευροψυχολογίας εἶναι κατὰ τὴν ἄποψι: τῆς Δρ. J. Renaud ἡ διαπαιδαγώγησι: ἀπὸ τοὺς ἄλλους πού λειτουργεῖ σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο μηχανισμό.

Ὅταν βρισκεται κανείς, λέει ἡ Renaud, ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων πού ἐκδηλώνουν ὄλο: μὲ τὴν συμπεριφορὰ τους ὅτι ὑπακούουν σὲ ὀρισμένες πληροφορίες, αἰσθάνεται πολὺ μεγάλη ἀνασφάλεια σχετικὰ μὲ τίς δικές του πληροφορίες. Κι ὅπως ὁ φυλακισμένος υἰοθετεῖ τίς πληροφορίες τῶν δεσμοφυλάκων, ἔτσι καὶ τὸ θῦμα προσαρμόζεται στίς πληροφορίες τοῦ πλῆθους πού τὸ περιβάλλει.

Σύμφωνα μὲ πειράματα πού ἔγιναν, ἐὰν 3 ἄτομα δηλώσουν ὅτι εἶδαν κάτι γὰ συμβαίνει σ' ἕνα ὀρισμένο τόπο σὲ μιὰ ὀρισμένη στιγμὴ, ἕνας τέταρτος ἀνθρώπος πού βρισκόταν τότε ἐκεῖ ἀλλὰ δὲν εἶδε τίποτα, ξαφνικά ἀρχίζει: γὰ εἶναι πεπεισμένος ὅτι: εἶδε τὸ ἴδιο πράγμα.

Ἄραγε γὰ μπορῆ κανείς γὰ ἐρμηνεύσει μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τίς περίφημες «ἐμπερίεις» πού τὰ θῦματα τῶν ποικιλιωνύμων αἱρέσεων ἰσχυρίζονται: πῶς ἔχουν στὴ διάρκεια τῶν συναθροίσεων ἢ καὶ τῆς ἀσκήσεως μιᾶς ὀρισμένης τεχνικῆς, π.χ. ἡ αὐτοσυγκέντρωσι: στὴν κίνησι: τοῦ Μαχαράτζι: καὶ τὸ «φῶς», ἡ «μουσικὴ» ἢ καὶ τὸ «θεῖο νέκταρ» ἢ ἄλλες καταστάσεις μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ κοινῶδη: διαφόρων γκουρού πού κατέκλυζαν τὴ Δύσι;

Ἡ πλύσι: ἐγκεφάλου, ἰσχυρίζεται ἡ νευροψυχολόγος στὴν ὁποία ἀναφερόμαστε, εἶναι μιὰ πράξι: βίαιη πού βασίζεται στὴ νευρικὴ ἐξασθένησι: καὶ τὴν τρομοκρατία τοῦ ὑποκειμένου, πού δὲν καταλαμβάνει: ὅτι: «προγραμματίζουσι» τὸ μετωπιαῖο προγραμματιστὴ τοῦ.

Πῶς γίνεται ἡ στρατολόγησι: τῶν θυμάτων ἀπὸ μέρους τῶν ὀλοκληρωτικῆς φύσεως αἱρέσεων καὶ πῶς αὐ-

τὲς ἐπιτυγχάνουν γὰ τὰ θέσουν κάτω ἀπὸ τὴ διαδικασία πλύσεως ἐγκεφάλου;

Στὴν ἀρχὴ γίνεται ἡ ἐπιλογή συγκεκριμένων «στόχων» π.χ. προβληματικῶν γένων, ἀπειρώων, μὲ προβλήματα ἐπικοινωνίας πού ἀναζητοῦν ἰδανικό, μιὰ ἀλήθεια μεταφυσική.

Κατόπι γίνεται ἕνα φιλικὸ «πλεύρισμα», ἀλλὰ διακριτικὸ στὸ δρόμο καὶ τοῦ γίνεται ἡ πρότασι: γὰ δοθῆναι, προκειμένου γὰ βοῆ λύσι: στὸ πρόβλημα πού τὸν ἀπασχολεῖ.

Τὸ θῦμα ὀδηγεῖται στὸ κοινῶδιο, ὅπου τοῦ γίνεται θερμὴ ὑποδοχὴ μὲ φιλικὴ παρέα καὶ ἀτιμῶσφαιρα ἀδελφική. Ἡ συζήτησι: γρήγορα ἐπεκτείνεται: σὲ προγράμματα κοινωνικῆς ἀλλαγῆς πού βασίζονται σ' ἕνα τέλος τοῦ κόσμου στὸ ἄμεσο μέλλον. Φυσικά αὐτὴ ἡ «ἀλλαγὴ» δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρωπίνου παράγοντος ἀλλὰ ἔχει τὴν προέλευσί της στὸν ἴδιο τὸν Θεό.

Πολὺ γρήγορα τὰ μέλη τῆς αἱρέσεως ὑποδεικνύουν ὀρισμένους κανόνες ἀσκήσεως τοὺς ὁποίους τηροῦν μὲ φανατισμό. Τὸ «ἀνατολίτικο» στοιχεῖο τοῦ γκουρού φωλιάζει: στὸ συγκινησιακὸ σύστημα τοῦ θύματος καὶ γίνεται ἀντικείμενο ἐπιθυμίας χωρὶς τὸ θῦμα γὰ αἰσθάνεται πλέον τὴν ἀνάγκη γὰ ὑποβάλλει ἐρωτήσεις σχετικὰ μ' αὐτὸ.

Μόλις τὸ θῦμα «τραδηχηθεῖ», ἀπομονώνεται: ἀπὸ φίλους, οἰκογένεια, κοινωνικὲς ἐπαφές, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασία του. Θὰ μποροῦσε κανείς γὰ πῆ πῶς τὸν ἀπομονώνουν κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του καὶ τίθεται κάτω ἀπὸ τὸν συνεχῆ ἔλεγχο τῆς ὀμάδος. Ἀκόμη καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ «ἄντρου» δὲν μένει ποτὲ μόνο, γιατί τότε θὰ μποροῦσε γὰ σκεφθῆ λογικά, γὰ βοῆ ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ προγραμματισμοῦ πού τοῦ γίνεται. Δύο νέα μέλη δὲν ἀφήνονται: μόνο γιατί δὲν πρέπει: γὰ μιλοῦν μεταξὺ τους καὶ γὰ μεταφέρῃ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο πληροφορίες πού «διασποῦν» τὸν προγραμματισμὸ τους.

Ἦ υπάρχουν πολλὲς ὀμολογίες πρώην θυμάτων πού πιστοποιοῦν αὐτὲς τίς «πρακτικὲς»: ἀκόμη καὶ στὸ κρεββάτι, ἀκόμη καὶ στὴν τουαλέττα δὲν ἐπιτρέπεται: τὰ νέα θῦματα γὰ μείνουν μόνο οὔτε ἕνα λεπτό (σχετικὲς μαρτυρίες σὲ σειρά ἀπὸ κασέττες μὲ συνεντεύξεις πρώην θυμάτων πού πραγματοποιήσαμε στὴ χώρα μας καὶ στὸ ἐξωτερικό).

Μόλις τὸ θῦμα «πεισθῆ», ἀρχίζει: τὸ στάδιο τῆς «διπλάσεως» γίνεται «μαλακὸς πηλὸς» στὰ χέρια τοῦ προ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 215 τοῦ ὑπ' ἀρ. 19 τεύχους.

γραμματιστού. Ἡ J. Renaud τὸ ὀνομάζει αὐτὸ στάδιο τοῦ «ψυχικοῦ ἐλέγχου». Ἀπὸ τοὺς ἰθὺγοντες τῆς αἰρέσεως καλλιεργείται στὸ θῦμα τὸ αἶσθημα τῆς ἐνοχῆς. Ἡ ἐνοχὴ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι: προσωπικὴ, κοινωνικὴ ἢ καὶ ἀκαθόριστη.

Τὸ θῦμα ὀδηγεῖται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὲ παθητικὴ ὑπακοή στὸν γκουροῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ προκαλεῖ τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς καὶ στοὺς ἐκπροσώπους τοῦ γκουροῦ ποὺ τὸν διαπαιδαγωγοῦν.

Οἱ «σκληρὲς» αἰρέσεις χρησιμοποιοῦν μερικὰ «δοη-

ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴ σελίδα 228)

ἐπνίγησαν καὶ ἠφρανίσθησαν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ κατακλυσμοῦ. Καὶ σήμερον δὲ καὶ πάντοτε «ἔξω τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει σωτηρία». Ὅσοι μείνουν ἔξω ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ μακρὰν τῆς ἀληθείας τῆς (ὀρθοδόξου) χριστιανικῆς μας πίστεως, θὰ διαπιστώσουν —ἀλλὰ θὰ εἶναι ἴσως ἀργά— ὅτι δὲν ἔχουν ἄλλη ἐλπίδα. Ὁ κατακλυσιμὸς τῆς ἁμαρτίας συνεπάγεται «τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας» —πλείστα ὅσα δεινὰ, ἀναπόφευκτα, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀφρόνων καὶ ἀσυνέτων— καὶ ἐν τέλει: «θάνατον», τ.ἔ. ἀνεπανόρθωτον ἀπώλειαν «ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης».

Σήμερα ὁ κόσμος ἀνησυχεῖ καὶ τρέμει: ἐμπρὸς εἰς τὸ φάσμα τῆς ἀπειλῆς ἐνδὸς πυρηνικοῦ πολεμικοῦ ὀλοκαυτώματος, ποὺ θὰ ἐπέφερε τὸν ὄλεθρον μὲ τὰ σύγχρονα μέσα τῆς ὑπὸ ἄλλη μορφήν κατακλυσιμαίας ἐποχῆς μας. Λησμονεῖ ἄνωγς ὅτι αἱ διαστάσεις τῶν ἐπαπειλουμένων αὐτῶν κινδύνων καὶ συμφορῶν δὲν μετροῦνται ἀπλῶς μὲ τὰ ὑπάρχοντα ἀσύλληπτα καταστροφικὰ μέσα. Ἄλλ' εἶναι πάντοτε εἰς τὰ μέτρα τοῦ ὑπαρκτοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀποτρέπονται μὲ σπασμωδικὰς εἰρηνοφιλας, καὶ δὲν «ἐξορκίζονται» μὲ συνθήματα καὶ κραυγὰς καὶ διαμαρτυρίας. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ. Καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ εὕρωμεν ὁδὸν σωτηρίας διὰ τῆς μετανόιας. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη διέξοδος. Καὶ ἡ μόνη ἐλπίς τοῦ κόσμου.

Πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς μετανόιας μᾶς καλεῖ, ὡς ἄλλοτε ἡ παλαιὰ Κιβωτὸς τοὺς ἐπὶ Νῶε, καὶ ἡ «ἐ μ ψ υ χ ο ς Θε ο Ὡ Κ : θ ω τ ὄ ς», ἡ Παναγία, πρὸς τὴν Ὁποίαν ψάλλομεν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας: «ὁ δ ὄ ν ἡ κ υ ῆ σ α σ α ζ ω ῆ ς, χ α ῖ ρ ε Π α ν ἁ μ ω μ ε, ἡ κ α τ α κ λ υ σ μ ο Ὡ τ ῆ ς ἁ μ α ρ τ ῖ α ς σ ῶ σ α σ α κ ὅ σ μ ο ν».

Εἶθε νὰ μᾶς στηρίξῃ μὲ τὰς πρεσβείας Τῆς. Καὶ νὰ μᾶς καλύψῃ ὑπὸ τὴν σκέπη Τῆς, διὰ νὰ ἔχωμεν τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, ὡς διατελοῦντες ὑπὸ τὴν νέαν αὐτὴν Κιβωτὸν τῆς χάριτος καὶ τῆς σωτηρίας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀ μ ἡ ν.

θητικά» μέσα γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν στὰ θύματα τὴ δική τους πληροφόρησι:

Τοὺς κόβουν τὸν ὕπνο γιὰ 2-3 ἡμέρες: ἂν κάποιος θῦμα ἀποκοιμηθῇ, τὸ ξυπνοῦν δάναυσα. Μειώνουν τὴν τροφή, λιγοστεύουν ἢ ἀποκλείουν τελείως τὶς πρωτεΐνες, πράγμα ποὺ ὀδηγεῖ σὲ στάδιο μειωμένης ἀντιστάσεως. Ἔτσι εἶναι ἀνίκανος νὰ σκεφθῇ λογικὰ: δέχεται καὶ παραδέχεται ὅτι τοῦ «σερβίρου» καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του περιορίζεται μόνο σὲ ἐρωταποκρίσεις πάνω σὲ θέματα ἐπιδιώσεως.

Σ' αὐτὸ τὸ στάδιο μποροῦν νὰ τοῦ προκαλέσουν συγκινησιακὴ ἔντασι μὲ τὸν τρόπο π.χ. ἐπανειλημμένη ἀναγγελία τοῦ θανάτου του. Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος, ὑπογραμμίζει ἢ νευροψυχολόγος, «γατζώνεται» σ' ὀτιδήποτε ποὺ δὲν εἶναι ἄμεση ἀπειλή. Μιὰ γλυκερὰ λέξι: ἐπὶ παραδείγματι μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ τεράστια συγκινησιακὴ διαταραχὴ καὶ εὐγνωμοσύνη, μὲ κλάματα καὶ λυγμούς. Ἐπειδὴ αὐτὸ ἀποτελεῖ συγκινησιακὸ σόκ, ἡ καταγραφή στὴ μνήμη του γίνεται εὐκολώτερα: καταπίνει ὅτι τοῦ προσφέρουν καὶ αὐτὸ γίνεται σ' αὐτὸν «πίστι», πεποιθήσι.

Ἡ πεποίθησι: αὐτὴ, λέει ἡ J. Kenaud παραμένει στὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀκόμη καὶ δετὰν βγῆ ἀπ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον τῶν βασανιστηρίων. Γίνεται εἶδος ὑποδείγματος γιὰ ὅλες τὶς «πληροφορίες» τοῦ μετωπιαίου προγραμματιστοῦ του καὶ τὸν παρασύρει στὴ συμπεριφορὰ ποὺ τοῦ ἐπέβαλε ἡ πλύσι: ἐγκεφάλου.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ διαρκοῦν λίγο ἢ πολὺ, ἀνάλογα μὲ τὰ άτομα. Συνήθως, ἔταν τὸ άτομο ξαναβρῆ τὸ συνηθισμένο του περιβάλλον, μακρὰ ἀπὸ προγραμματισμὸ, ξαναβρίσκει τὴν ἀληθινὴν του προσωπικότητα.

Ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦν πῶς τὸ θέμα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν αἰρέσεων σήμερα ξεπερνάει τὰ πλαίσια τῆς κατηχῆσεως ἢ καὶ τῆς ἀντιπαρατάξεως τῆς θεολογικῆς ἀληθείας. Γίνεται πρόβλημα κοινωνικὸ πρῶτου βαθμοῦ μὲ τρομακτικὰς ἐπιπτώσεις γιὰ τὴν προσωπικὴ, οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου. Πρόκειται γιὰ πραγματικὴ ἀπειλή τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ σὰν τέτοιον πρόβλημα πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πολιτεία.

«ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ»

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία μὲ τὸ εἰδικὸ ἱεροποστολικὸ περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἐθνη»

* πληροφορεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἱεροποστολικὸ ἔργο ποὺ ἀσκεῖ σήμερα ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία,

* περιγράφει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ ἱεροποστολή.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητὲς μποροῦν νὰ στείλουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τους (200 δρχ.) στὴ διεύθυνση:

Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Πάντα τὰ Ἐθνη», Ἴω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. 7212.112.

ΟΙ ΑΘΛΟΙ ΤΟΥ ΣΑΜΨΩΝ*

(Κριτ. ιγ' 1-ιστ')

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

«7 Καὶ κατέδησαν καὶ ἐλάλησαν τῇ γυναίκι καὶ ἠθύθη ἐν ὀφθαλμοῖς Σαμψών».

Πῆγαν οἱ γεννήτορες του στο σπίτι τῆς νύφης. Τῆς μίλησαν γιὰ τὸ αἶσθημα τοῦ Σαμψών. Καὶ ἀπ' ὅσα εἶπαν, γιὰ τὰ ἐντυπωσιακά του νιάτα καὶ τὸ ἦθος του, προκάλεσαν τὸ ἐνδιαφέρον της. Μὲ τὴν προϋπόθεση βέβαια ὅτι δὲν τὸν εἶχε πρὶν γνωρίσει. Πράγμα πού δὲν ἀποκλείεται, καθὼς ἀφήνει γὰ ἐννοηθεῖ ὁ ἱερός συγγραφέας. Καθόλου ἀπίθανο πάντως, τὸ Ἑβραϊόπουλο γὰ μὴν τῆς εἶχε ἐκδηλωθεῖ. Ἀπὸ συστολή; Ἀπὸ τὴ σκέψη γὰ μὴν προχωρήσει, ἂν δὲν ἔπαρνε τὴ συγκατάθεση τῶν δικῶν του; Ἄγνωστο.

Στὰ σημερινὰ ἤθη, εἶναι ἀδιανόητη ἡ ἐξάρτηση τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν πατρικὴ οἰκογένεια στὴν ἐκλογή τοῦ προσώπου, πού μ' αὐτὸ θὰ ἐνωθεῖ διὰ βίου, χτίζοντας καινούργια οἰκογένεια. Ὁ γιὸς ἢ ἡ κόρη τὸ θρῖσκουν μόνοι τους. Ἀλλὰ καὶ στὴ δική μας κοινωνία, δὲν παύει γὰ ἔχει σημασία ὁ σεβασμὸς στὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα. Τὸ γὰ λάβει ὅπ' ὄψη ὅτι ἡ ἀδολη ἀγάπη καὶ ἡ πολλὴ πείρα στὰ τῆς ζωῆς τοὺς διχομορφώνουν τὴ γνώμη. Τὸ γὰ νιώθεισ ὡς ἀνάγκη τὴν εὐχὴ πού θὰ σοῦ δώσουν.

Διαβάζοντας λοιπὸν τὰ παραπάνω λόγια τῆς Βίβλου, ἔχουν γὰ ὠφεληθοῦν οἱ νέοι μας, ἔστω καὶ ἔμμεσα. Ἀπὸ πρακτικὴ ἀποψη, ἡ ὀμαλὴ πορεία ἐνὸς γάμου εἶναι καὶ ἐπακόλουθο τῶν σχέσεων τῶν συζύγων μὲ τὰ πρώην σπίτια τους. Αὐτὸ πού λέμε συμπεθερίδ, εἶναι ἕνας εὐρύτερος ἀλλὰ ἄμμεσα ἐπάμενος κύκλος συμβίωσης. Ἄν λοιπὸν δὲν εἶναι ἐναρμονισμένος μὲ τὸν ἐσώτερο, ἐκείνον τῶν δυὸ συζύγων, ἀνακύπτουν προβλήματα. Καὶ αὐτά, κάποτε, παίρνουν ὀξύτητα πολλή, πού φθάνει ὡς τὴ διάλυση τοῦ γάμου. Ὁ κίνδυνος μεγαλώνει, ὅταν τὸ ζευγάρι ζεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη μὲ τοὺς μὲν ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ὅπως φαίνεται ὅτι θὰ συνέβαινε μὲ τὸ Σαμψών, πού θὰ ἔμενε στὸ φιλισταϊκὸ σπίτι τῆς γυναίκας του.

Α Ἰ ν ι γ μ α σ ἐ σ υ μ π ὀ σ ι ο

«8 Καὶ ὑπέστρεψε μεθ' ἡμέρας λαθεῖν αὐτὴν καὶ ἐξέκλιεν ἰδεῖν τὸ πτώμα τοῦ λέοντος καὶ ἰδοῦ συναγωγὴν μελισσῶν ἐν τῷ στόματι τοῦ λέοντος καὶ μέλι».

Φαίνεται ὅτι ὁ Σαμψών καὶ οἱ δικοὶ του ἔμεναν ὄχι μέσα στὴν πόλη, ἀλλὰ στ' ἀμπέλια τῆς περιοχῆς. Γυρίζοντας λοιπὸν γιὰ γὰ πάρει τὴ γυναίκα του, ἔκοψε δρόμο καὶ πέρασε ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου εἶχε σκοτώσει τὸ λιοντάρι, μὲ σκοπὸ γὰ δεῖ τὸ κουφάρι του. Εἶχαν ἤδη δια-

δεῖ μερικὲς μέρες. Καὶ τί βλέπει; Στὸ κεφάλι τοῦ ζώου, ἕνα σμᾶρι ἀπὸ μέλισσες, πού εἶχαν κάνει κυψέλη τὴν κοιλότητα τοῦ στόματος. Τί ἀπρόοπτο θέαμα! Ὁ Σαμψών, πλησιάζοντας, ἀπόδωξε τὸ μικρὸ σύννεφο τῶν ἐντόμων καὶ εἶδε, ἀνάμεσα στὰ δόντια τοῦ θηρίου, τὸ γλυκύτατο ἐκείνο φυσικὸ προῖον.

Οἱ σιαγόνες πού προξενούσαν τὸ πιὸ μικρὸ ἀπ' ὅλα τὰ φαινόμενα στὸν κόσμο, εἶχαν μεταβληθεῖ σὲ θήκη μυροδόλο καὶ ἡδύτατη. Κάποτε, στὴ φύση, ἡ πρόνοια δὲν ἀφήνει γὰ παίρνουν τὰ πράγματα τὸν ἀναμενόμενο, ὀριστικὸ χαρακτήρα. Ἀπὸ τὸ θάνατο, πηγάζει ζωὴ. Ἀπὸ τὴ σήψη, τὸ ἄρωμα. Ἀπὸ τὸ ἔρεθος, τὸ φῶς. Ἀπὸ τὴ δυσαρέσκεια, ἡ χαρὰ. Ὁ ἀπροσδοκῶν μὲλι ἀπὸ τὸ νεκρὸ στόμα ἐνὸς ἀγρίου ζώου;

Καὶ ὅμως, παρόμοια γεγονότα, στὴν οἰκονομία τῆς πνευματικῆς φύσης, δὲν εἶναι σπάνια. Ἰσα - ἴσα, ἐμφανίζονται πολὺ συχνά. Εἶναι μάλιστα ἕνα εἶδος κανόνα, πού τὸν διαδίδουμε στὴ ζωὴ τῶν εὐσεβῶν ψυχῶν. «Ἄτοπα οὐ δοῦλεται ἰδεῖν ὁ Κύριος, αὐτὸς γὰρ ὁ Παντοκράτωρ ὀρατὴς ἔστι τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα καὶ σώσει με» (Ἰωβ λε' 13,14). Ὁ ποιητὴς τῆς ὁμορφιάς τοῦ κόσμου δὲν ἀνέχεται τὴν ἀσχημία πού γεννᾷ ἡ ἀμαρτία. Συνεχίζοντας λοιπὸν τὴ δημιουργία του, ἀλλάζει τὸ δυσειδὲς σὲ κάλλος. Βγάζει ἀπὸ τὸ μικρὸ γλύκα. Ἐπιεμβαίνοντας στὶς θλίψεις μας, ἐπαναλαμβάνει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἀναπάντεχο πού ἔγινε στὸ στόμα τοῦ φόβου λιονταριοῦ. Ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ θάνατο, σύμβολο κάθε ἀνομίας πού διαπράττουν οἱ σκοτεινὲς δυνάμεις, βγάζει τὴ γεύση τῆς εὐφροσύνης γιὰ τοὺς πιστοὺς πού δεινοπάθησαν. Ἔτσι ἐνεργεῖ πάντα γιὰ τοὺς ἀγαπημένους του. Καὶ «θεῖς τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὰς καρδίαις αὐτῶν, δεῖκνυσιν αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον τῶν ἔργων αὐτοῦ» (πρβλ. Σοφ. Σειρ. ιε' 8).

Ἡ χαρὰ πού ἀποκόμισε ὁ Σαμψών ἀπ' ὅτι εἶδε, ἦταν μεγαλύτερη ἐκείνης πού περιέμενε γὰ δοκιμάσει. Τῆς ὑπερηφάνειας γιὰ τὸ κατόρθωμά του γὰ συντρίψει τὸ σῆμα. Τὸ μέλι ἐκείνο τοῦ θύμιζε πόσο ἄξιζε στὴν εὐγενικὴ του καρδιὰ κάθε ἀγαλλίαση ἀπὸ ἐκείνες πού κατασταλάζει στὰ θάθη τοῦ ἀνθρώπου ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τί παράγει γιὰ μᾶς τὸ νέκταρ αὐτῆς τῆς παρουσίας. Τί μακάριο εἶναι τὸ γ' ἀγαπᾶς τὸ Θεό.

«9 Καὶ ἐξείλεν αὐτὸ εἰς χείρας αὐτοῦ καὶ ἐπορεύετο πορευόμενος καὶ ἐσθίων καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἔφαγον καὶ οὐκ ἀνήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι ἀπὸ στόματος τοῦ λέοντος ἐξείλε τὸ μέλι».

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 222 τοῦ ὑπ' ἀρ. 19 τεύχους.

(Συνεχίζεται)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Για τὴ μισθοδοσία τοῦ Ἱ. Κλήρου.

ΜΕ ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ πὸν ἐπιδεικνύει ἡ σεπιτὴ Ἱεραρχία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος (Ι.Σ.Κ.Ε.), βελτιώνεται κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ μισθοδοσία τῶν ἐφημεριῶν μας. Βρισκόμαστε ἤδη στὴν τελευταία φάση τῶν σχετικῶν προσπαθειῶν, τὴν παντελὴ ἐξομοίωση μὲ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ὅ,τι φαινόταν χίμαιρα καὶ οὐτοπία ἕως πρὶν λίγες δεκαετίες, σήμερον παίρνει σόρα καὶ ὄσα.

Τὸ θέμα, ἐκ πρώτης ὄψεως καθαρὰ ὑλικό, ἔχει καὶ εὐχάριστες πνευματικὲς πλευρᾶς. Κληρὸς χωρὶς δεινὲς βιοτικὲς ἀνάγκες, μπορεῖ νὰ ἐπιτελεῖ τὰ καθήκοντά του ἀπερίσπαστος καὶ εὐζωνος. Μιὰ καινούργια λοιπὸν ἐποχὴ ἀνοίγει γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας ἀναγέννηση. Καλύτερες μέρες ἀνατέλλουν.

Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ.

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ἐπιτυσιακὴ ἐμφάνιση τοῦ χοροῦ Βυζαντινῆς Μουσικῆς, πὸν διευθύνει ὁ διακεκριμένος διδάσκαλος καὶ συνθέτης κ. Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος, ἔγινε πρόσφατα. Στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Γεωργίου, Διονύσου, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Ἀττικῆς κ. Δωροθέου. Ὁ χορὸς ἀφιέρωσε ὀρισμένα μελωδήματα σὺν Ρωμανὸ τὸ Μελωδὸ καὶ σὺν Ἰωάννῃ Κουκουζέλη. Ἡ ἐκτέλεση τῶν τροπαριῶν προκάλεσε κατάνυξη καὶ θαυραῖα αἰσθητικὴ ἱκανοποίηση σὺν ἐκκλησίασμα.

Σκεφθήκαμε, ἀκούοντάς τα. Κρίμα πὸν ἡ λειτουργικὴ πράξις, στὴν Ἑλλάδα τοῦ σήμερον, παρουσιάζει κενά, ἀναπληρούμενα ἀπὸ ἐπιδοράσεις τῆς δυτικῆς, ἐκκοσμηκευμένης λυρικῆς ροιτροπίας. Ἡ Ἐκκλησία κάνει ὅ,τι τῆς περᾶ ἀπὸ τὸ χέρι, γιὰ νὰ ἐπαναφέρει τὰ πράγματα στὴν τάξιν τους. Ἐνθαρρύνει τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν μουσικῶν Σχολῶν. Διαφορτίζει τὴν κοινὴ γνώμην καὶ τὸν Κληρὸν γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια καὶ τὴ σπουδαιότητα τοῦ βυζαντινοῦ μέλους. Ἀκόμῃ καὶ τὸ Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, ἀπὸ τὸ Μάϊο τοῦ 1972, ὑπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Σεβδίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιο καὶ τὸν εἰδικὸ πανεπιστημιακὸ κ. Γρ. Θ. Σιάδη, ἔχει θέσει σὲ λειτουργίαν, πὸν ὡς τώρα ἀπέδωσε θεαματικὰ σὺν ἐπιστημονικὸν τομέα.

Ὁ ἐφημεριακὸς μας Κληρὸς ἄς ἀναλάβει μὲ ζέση τὴν προαγωγή, σὲ κάθε ἐνορία, τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὴ τὴν ἔνδοξον προγονικὴν μας κληρονομίαν.

Οἱ ἀναλφάβητοι.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ τοῦ ἀναλφάβητισμοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ σοθεῖ στὴ χώρα μας. Οἱ στατιστικὲς παρουσιάζουν ἀκόμῃ ὑψηλοὺς δείκτες ἀνθρώπων πὸν δὲν ἔξερουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφή. Ἀπὸ τὴν Πολιτεία καταβάλλονται ἐπιτονες προσπάθειες γιὰ τὸν περιορισμὸν καὶ τὴν ἐξάλειψιν αὐτοῦ τοῦ ἀπαραδέκτου κοινωνικοῦ φαινομένου. Ἀλλὰ τὸ θέμα ἀφορᾶ καὶ στὴν Ἐκκλησίαν. Πὸν καλεῖται ν' ἀναβιώσει, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸ ἀλλοτινὸ «Κρυφὸ Σχολεῖον», μοναδικὴ πηγὴ γνώσεως στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Στὴν ὑπαιθρον ἀλλὰ καὶ στὰ ἀστικά κέντρα —γιατὶ καὶ ἐδῶ ἐπιχωριάζει ὁ ἀναλφάβητισμὸς— οἱ ἐφημέριοι μποροῦν νὰ προσφέρουν θετικὴν συμβολή. Συνάξοντας ὅσους ἀγνοοῦν τὰ γράμματα καὶ μαθαίνοντάς τους, οἱ ἴδιοι ἢ πρόθυμοι ἐνορίτες τους, νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸ γραπτὸν λόγον. Ἀσκειοὶ συνάδελφοί τους, ἰδίως στὴν ἐπαρχίαν, ἐπιτελοῦν, ἀπὸ δικὴν τους πρωτοβουλίαν, αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν ἔργον, μὲ ἀγαθοὺς καρπούς. Ἀξίζει νὰ τοὺς μιμηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἐνα δυσεύρετον βοήθημα.

ΠΡΟ ΧΡΟΝΩΝ, ὅταν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία δὲν εἶχε ἀκόμῃ περιέλθει στὴν Πολιτεία, συντάχθηκε καὶ τέθηκε σὲ χρῆσιν στὶς Ἱερατικὲς Σχολὰς ἓνα ἐγχειρίδιον μὲ τίτλον «Κοινωνικὴ Ἀγωγή τοῦ Ἐφημερίου». Ἦταν λιτὰ, καίρια καὶ μὲ ἐλκυστικὴν γλαφυρότητα γραμμένο καὶ ἀπασποκρινόντιον εὖστοχα στὴν ἀνάγκην ν' ἀποκτήσουν οἱ ἐνοριακοὶ μας ποιμένες τοὺς «καλοὺς τρόπους» τῆς κοινωνικῆς τους συμπεριφορᾶς. Τώρα, τὸ βοήθημα αὐτὸ ἀπουσιάζει ἀνάμεσα στὰ ἄλλα σχολικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Παιδείας. Τὸ κενὸ εἶναι μεγάλο. Θὰ ἦταν εὐχρῆς ἔργον νὰ ἀνατυπωνοῦνται, γιὰ νὰ ἐμπλουτίσει μὲ τὴν παρουσίαν του, ἂν ὄχι ὡς μάθημα σχολικόν, τουλάχιστον ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς προσωπικῆς βιβλιοθήκης κάθε κληρικοῦ μας, τὴν ποιμαντικὴν Γραμματείαν τῶν ἡμερῶν μας.

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὰ ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἀρχιμανδρίτου
Χριστοφόρου Γ. Σταυροπούλου

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

(Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας)

Ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν πρώτων σελίδων τοῦ νέου βιβλίου τοῦ π. Χριστοφόρου, καταλαβαίνει ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἔχει νὰ κάνει μ' ἓνα δόκιμο καὶ ἐμπειρο συγγραφέα, ἐρμηνευτὴ τῶν θεολογικῶν θεμάτων ποὺ χρειάζονται προσοχὴ καὶ ἐπιδέξια διαπραγματεύση. Σίγουρες λοιπὸν καὶ ἀταλάντευτες εἶναι καὶ τώρα τοῦ σ. οἱ προσβάσεις. Στηρίζεται σὲ πλούσιες καὶ ἀκένωτες πηγὲς τῆς Πατερικῆς θεολογίας καὶ πείρας.

Ἡ ἐξομολόγησις εἶναι ἀπὸ τὰ βασικὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ πολλὰ φορὲς δέχτηκαν ἐπιδράσεις καὶ ἐπιρροὲς ἄσχετες μὲ τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθόδοξης, Πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς, παράδοσης.

Ἐρχεται ὅμως τώρα ὁ π. Χριστοφόρος καὶ μὲ τὸ βιβλίον του αὐ-

τό, ὀρθοτομεῖ τὴν ἀλήθεια πάνω στὸ καυτὸ ζήτημα. Κάνει πολλὰ ἀναδρομὰς στὴ γνήσια θεολογικὴ παρακαθήμενός μας καὶ μὲ τὸ ὅτι εὐληπτο καὶ κατανοητὸ ἀναλύει, ἐρμηνεύει καὶ παρουσιάζει ὅλο τὸ ἀντικείμενο τῆς μελέτης καὶ ἔρευνας του στὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου: «Ἴδρυσαι καὶ ἐξέλιξις τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας», «Ἡ ἁμαρτία», «Ἀπολύτρωσις καὶ μετάνοια», «Τὸ Μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως», «Ἱεροὶ Κανόνες σχετιζόμενοι μὲ τὸ Μυστήριον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως» κ.ἄ.

Ἡ ποιμαντικὴ τῆς μετανοίας, σημειώνει ὁ σ., ἀποθλίβει κυρίως εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ μετανουήσαντος ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ βιβλίον τοῦ π. Χριστοφόρου μὲ τὴ βοήθεια τῆς ψυχολογίας, τῆς παιδαγωγικῆς, τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῆς κοινωνιολογίας αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ στόχο πετυχαίνει: Βοηθαί πρακτικὰ καὶ θεωρητικὰ στὴν ἀποκατάστασιν καὶ ψυχικὴ ὑγεία ὅσων ἔκαναν ὑπέρβαση τῆς ἁμαρτίας ἢ κατάχρησιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του.

Φς.

ΤΟ ΝΕΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΥΝΑΞΗ»

«Ὅχι μ' ἓνα θρόντο μὰ μ' ἓνα λυγμό». Ὁ στίχος αὐτὸς τοῦ Ἑλλιοῦ, ποὺ ὅπως τοποθετεῖται στὸ ὀπισθόφυλλον τοῦ περιοδικοῦ «Σύναξη» (τεῦχος 11), φαίνεται νὰ σχολιάζει τὴν εἰκόνα τοῦ γονατιστοῦ Ἰησοῦ ποὺ προσεύχεται στὴ Γεθσημανὴ γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν, συνοψίζει καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ τεύχους.

Ἀντὶ γιὰ βροντὴ, ἡ Σύναξις προτιμᾷ νὰ εἶναι ἓνας «λυγμός». Πηγαίνοντας πέρα ἀπὸ τὰ μαχητικὰ

«συνθήματα» προσπαθεῖ νὰ φέρει στὸ φῶς τὴν τραγικὴ πραγματικότητα. Μὲ σοβαρὰ κείμενα (Εἰσαγωγικὸ - Δ. Γ. Κουτρομπῆς - Ματθαῖος ὁ πτωχὸς - Φλορόφσκυ) δεῖχνει τὴν τραγικότητα τοῦ χωρισμοῦ τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς σημερινῆς ἀντιμετώπισης τοῦ χωρισμοῦ. Τὸ ἴδιο φανεροῦν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγάλης ἔρευνας ποὺ ἀνέλαβε μεταξὺ γνωστῶν θεολόγων τῆς σημερινῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐρωτήθησαν ἀπάντησαν οἱ Γ. Γαλίτης, Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, Ἰω. Μάγντορφ, Γ. Μαντζαρίδης, Β. Μπομπρινσκου, Πλακίδας Σιμωνοπετρίτης. Τὰ κείμενά τους εἶναι πολλὰ ἐνδιαφέροντα καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ σὲ συνδυασμὸ μεταξὺ τους, γιὰ τὴν ἀπάντησιν τους δεῖχνουν τόσο τὸ βάθος ὅσο καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ προβλήματος.

Σχετικὸ μὲ τὸ παραπάνω εἶναι καὶ τὸ δεύτερο ζήτημα ποὺ ἐξετάζεται στὸ τεῦχος, ἡ σχέση τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴς ἄλλες θρησκείες. Ἐδώ, πέρα ἀπὸ τὴς πολλές καὶ ἔγκυρες πληροφορίες ποὺ δίνονται γιὰ τὴς θρησκείες, τίθεται τὸ ριζικὸ φιλοσοφικὸ ἐρώτημα τῆς ὑπερβατικότητας τῆς ζωῆς καὶ τῆς σωστῆς λειτουργίας αὐτῆς τῆς ὑπερβατικότητας. Ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐξετάζεται κυρίως στὴ στήλη «Διάλογος μὲ τοὺς ἀναγνώστες» μὲ ἀξιόλογες ἐπιστολές. Οἱ γεμάτοι εὐαισθησία ὕμνοι ἀπὸ ἀνέκδοτο «Ποίημα Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου» (ΙΣΤ' αἰ.), ἡ σύγχρονη ποίηση τοῦ Δημήτρη Σταθόπουλου καὶ ἡ καλαίσθητη εἰκονογράφηση συντελοῦν ὥστε ἡ «Σύναξις» νὰ εἶναι ἓνα περιοδικὸ ποὺ ἐκφράζει ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπως ἡ ἐσωτερικότητα, ὁ πόνος, ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν κόσμον, ὁ δυναμισμὸς τοῦ «λυγμοῦ».

**ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΘΕΣΕΩΝ
ΔΙΑΚΟΝΩΝ ΣΕ ΘΕΣΕΙΣ
ΕΚΚΛ. ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ**

Στό Ν. 1476)84 (ΦΕΚ 136)18. 9.84) «Διορισμός σε μόνιμες θέσεις του προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτ. δικαίου... και άλλες διατάξεις», περιελήφθη και το άρθρο 20 «θέματα εκκλησιαστικών υπαλλήλων», στο οποίο ρυθμίζονται τα επόμενα θέματα:

1. Από τις ύφιστάμενες θέσεις διακόνων (Ν.Δ. 1398)73), 160 θέσεις μετατρέπονται σε θέσεις λαϊκών υπαλλήλων, κοινωνικών λειτουργών και κλητήρων - οδηγών αυτοκινήτων, που θα κατανεμηθούν στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών και τις Μητροπόλεις και θα καταληφθούν από το προσωπικό που υπηρετεί, κατά τη δημοσίευση του νόμου, με οποιαδήποτε σχέση. Οι μὲν διαβαθμισμένοι υπάλληλοι κατατάσσονται με το βαθμό και μισθό που κατέχουν, οι δὲ υπόλοιποι εντάσσονται και διαβαθμίζονται ανάλογα με το χρόνο υπηρεσίας τους.

2. Το προσωπικό που θα τακτοποιηθεί ως ανωτέρω «έχει την ιδιότητα του τακτικού εκκλησιαστικού υπαλλήλου και μισθοδοτείται από το Δημόσιο».

3. Οι παραπάνω διατάξεις εφαρμόζονται ανάλογα και στο λαϊκό προσωπικό των Ι. Μητροπόλεων Κρήτης και Δωδεκανήσου, με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται ύστερα από γνώμη της Επαρχιακής Συνόδου Κρήτης και των Ι. Μητροπόλεων Δωδεκανήσου. Στην περίπτωση αυτή μειώνονται αντίστοιχα οι θέσεις των διακόνων. Τέλος,

4. Η προθεσμία της παρ. 1 του άρθρ. 1 του Ν. 346)76 για τὸν τρόπο πλήρωσης εφημεριακών θέσεων, παρατείνεται για μιά ακόμα τριετία από τη λήξη της, δηλ. μέχρι 31.8.1986.

**ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ
ΩΣ ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ**

Με έγγραφό του το Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως έδωσε στο αντίστοιχο Έθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων την απάντηση ότι οι Ιερείς δὲν υπάγονται στον απαγορευτικό κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 1 του Νόμου 1256)82 (για κατοχή και δευτέρας θέσεως),

Του κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

γιατί ένας τέτοιος περιορισμός είναι αντίθετος με τη διάταξη του άρθρου 13 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως και λατρείας. Η παραπάνω άποψη στηρίζεται σε σχετικές αποφάσεις τόσο του Συμβουλίου Επικρατείας (4045/83), όσο και του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Όλομέλεια 7/15. 2.84).

Το έγγραφο κοινοποιήθηκε στις Ι. Μητροπόλεις, με άφορμή έρώτημα αν υπάρχει δυνατότητα να διορισθεί ως εφημέριος, ένας συνταξιούχος στρατιωτικός. Στην απάντηση προστίθεται επίσης ότι ο διοριζόμενος μπορεί να λαμβάνει τη σύνταξη και τις αποδοχές του εφημερίου, με τη διαφορά ότι, ως προς το θέμα αυτό, υπόκειται στον περιορισμό της παρ. 1 του άρθρου 6 του Νόμου 1256)82, ως προς το συνολικό ύψος των απολαβών του.

ΤΟ ΕΠΩΝΥΜΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Με έγγραφό του προς τις Ι. Μητροπόλεις (άρ. Φ. 051/233/Α1/458/4.9.84) το υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων υπεθυμίζει μιά υποχρέωση των εφημερίων, που απορρέει από το άρθρο 1505 του Αστικού Κώδικα (άρθρο 17 του Ν. 1329/83).

Οι εφημέριοι, συγκεκριμένα, όφειλουν να ενημερώνουν τους μελλονύμφους ότι αυτοί υποχρεούνται από τὸν παραπάνω νόμο να δηλώνουν στον λειτουργό το επώνυμο των παιδιών που θα γεννηθούν από το γάμο τους. Τη δήλωση αυτή προσυπογράφει και ο εφημέριος, για να έχουν οι μελλονύμφοι ένα έγγραφο με βέβαιη χρονολογία, που θα χρησιμοποιήσουν αργότερα στο Δηξιαρχείο, για τὸν προσδιορισμό του επωνύμου των παιδιών τους.

**ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΑΘΩΝΙΑΔΟΣ**

Ιδιαίτερα καλαίσθητη έκδοση πραγματοποίησε πρόσφατα ο Πανελλήνιος Σύλλογος Αποφοίτων της Αθωνιάδος Εκκλησιαστικής Ακαδημίας. Συγκεκριμένα τύπωσε και κυκλοφόρησε «ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ τὸν ἁγίων τῆς Αθωνιάδος Σχο-

λής, ἦτοι Κοσμά τοῦ Αιτωλοῦ, Αθανασίου Νεομάρτυρος, Νικοδήμου Αγορείτου, Μακαρίου Κορίνθου και Αθανασίου τοῦ Παρίου», που ψάλλεται τὴν α΄ Κυριακὴ τοῦ Οκτωβρίου και ἐπευθῆ ὑπὸ Γερασιμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ἡ Ἀκολουθία συμπληρώνεται ἀπὸ Παρακλητικὸ Κανόνα και 24 Οἴκους εἰς τὸς Ἁγίους. Ἡ ἔκδοσι ἀφιερώνεται στὴ μνήμη τοῦ Μητροπολίτου Κώου κ. κ. Νουθαίου, «ἐναντι τῆς μεγίστης προσφοράς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀθωνιάδα Σχολήν», περιέχει γράμμα τοῦ Δ.Σ. τοῦ Συλλόγου πρὸς τοὺς ἀποφοίτους, εὐλογία τοῦ Παναγ. Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου και τῆς Ι. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὡς και εἰκόνες τῶν τιμωμένων Ἁγίων. Οἱ μακέτες, τὰ σχέδια και τὰ πρωτογράμματα, ὅλα καλλιτεχνικώτατα, εἶναι τοῦ Κώστα Ξενόπουλου, καθηγητῆ ἀγιογραφίας στὴ Σχολὴ και τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἔκδοσεως εἶχαν ὁ Γιάννης Παπαχρόνης και ὁ Ἀνδρέας Πορτοτσάνος.

Στὸ νεοσύστατο Σύλλογο τῶν ἀποφοίτων, θερμὰ συγχαρητήρια γιὰ τὴ δραστηριότητά του και τὴν ἐν ἐν λόγῳ ἔκδοσι.

★

**ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ
ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.**

—Βογιατζῆς Σπ., Ιερέυς, Α)3, ἔτη ὑπῆρ. 18, σύνταξη 11.500, ἐφάπαξ 210.141.

—Καραθανάση Ὀλγα, πρεσβυτέρα, Β)4, ἔτη ὑπῆρ. 27, σύνταξη 11.500, ἐφάπαξ 482.404.

—Παπακώστας Βασ., Ιερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπῆρ. 35, σύνταξη 29.406, οἰκ. ἐπίδ. 1.816, ἐφάπαξ 547.878.

—Τσιλίκας Ἀπ., Ιερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπῆρ. 35, σύνταξη 29.406, ἐφάπαξ 534.978.

—Δαλακώστας Τρ., Ιερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπῆρ. 35, σύνταξη 29.406, οἰκ. ἐπίδ. 1.816, ἐφάπαξ 566.631.

—Γκόγκος Πασχ., Ιερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπῆρ. 35, σύνταξη 29.406, οἰκ. ἐπίδ. 1.816, ἐφάπαξ 547.878.

Στὶς παραπάνω συντάξεις χορηγήθηκε αὐξηση 10ο) ἀπὸ 1.1.84.